tinentia, c. 23. §. Sed ais rurſus, Navarr. l.2. de reſtit. in nova edit. c.2. dub.7.coroll.3.n.329. Angles floribus 2.p.q.1.de voto a.2. diffic.3. concl.1.Bart. Ledeſ.dub.8. de matr. §.8. Annotare oportet hic primo, Aragon.2.2.q.88.a.3.f.991.§. Hoc tamen non obſtante. Lud.Lop.1.p.inſtruct.in2.edit.c.180.§.Porro & hic & l.2.de cont. c.ult.ad fin.verſ. At vero, Manuel.2.to.ſum.c.27.initio, Mercado l.6.de contr.c.16.ſtatim in pr. idem expreſſe Palacios l.5. de cont. c.11.§. Eſt igitur ut ſummatim, ait enim eſſe crimen, homini promittere animo non implendi, quando materia eſt gravis, ſecus ſi levis: ubi manifeſte intelligit de crimine mort. nam dicit ſecus ſi levis: & quantumvis materia levis ſit, eſt peccatum veniale mendacii admiſſi in ea fictione.

21 Intelligenda tamen eſt hæc ſent. dummodo quis vere promittat animo ſe obligandi, ſi enim facta ſit promiſſio, non tenetur ex vi illius adimplere: ut de qualibet obligatione voluntaria traditur, l. Obligationum, la primera, ff. de act. & oblig. & in ſpecie de promiſſione, l.1.t.11.p.5. ibi, promiſſione, otorgamiento, que facen los homes por palabras, e con intencion de obligarſe, & l.2.t.15.lib.5. recop. Caſtellæ; & conſtat, quia cum promiſſionis obligatio ſit ſpontanea voluntate contracta, ubi deficit voluntas ſe obligandi, deficit ipſa obligatio. Sic Richard. Cajet. D. Ant. Ang. Silv. Tabien. Navarr. Angles, Lud. Lop. n. præcedenti allegati: Armil. ver. Perfidia, n. unico, Aragon. 2.2. q.88. ar.3.f.991.Matienzo l.5.reco.t.10.l.7.gl.2.n.19. Ex quo plurimæ promiſſiones excuſari poſſunt a mortali, quia per eas non intendunt homines ſe obligare præciſe, ſed ex quadam benevola honeſtate, vel ignorant tantam ex ſimplici promiſſione conſurgere obligationem, exiſtimantes ſolum obligari ad ſuum tuendum honorem: unde in proverbium abiit: verba urbanitatis minime obligare. Indicia vero quibus diſcerni poteſt non habuiſſe animum ſe obligandi ſub mort. ſunt duo: primum, ſi requiſitus ut promiſſionem juramento firmet, id renuiſſet non ob juramenti reverentiam, ſed ne teneatur ſub mort. 2. ſi quando promittit, rogaretur, an vellet ſe obligare ad mortale, reſponderet ſe nolle. Sic Cajet. 2.2. q.88. a.1. paulo poſt pr. Lud. Lop. 1.p. inſtr. in 2. edit. c.180. Aragon. d. a. 3. f. 992.

22 2. Intelligenda eſt hæc ſent. dummodo exprimatur in promiſſione cauſa ipſius: ea enim non expreſſa, non obligat, quia præſumitur per errorem facta, atque ita non poteſt allegari conſenſus naturalis, cum nil ſit tam contrarium conſenſui, ſicut error, l. Si quis per errorem, ff. de juriſd. om. jud. Item quia tunc ſolum etiam jure canonico datur actio contra promittentem, teſte Cov. de pact. 2.p.§.4.n.14. ita docet Collectarius, quem refert, & ſequitur Abb. c. Si cautio, n.2. de fide inſtr. & Ant. ibi n.8. Ang. ver. Pactum n.4. ubi Tab. & Armil. n. 2. & adſtipulantur Ang. Tab. & Armill: nec in foro conſcientiæ tunc obligari. Verius tamen eſt cauſæ adjectionem ſolum deſiderari in judicio, ne promittendi facta præſumatur, & per errorem: quare ſi alia via conſtaret de promittentis voluntate, nec ex errore promiſiſſe: compelleretur etiam in foro externo ſervare fidem: ut docet Ant. Gom. 2. to. var. cap. 11. n.4. fin. & Covar. d. n. 14. ubi ait præſumi donationem, quando conſtat non ex errore cauſæ promiſiſſe, ſed cognoviſſe ex nulla cauſa ſe debere. Quare cum in foro conſcientiæ ceſſet præſumptio, obligabit promiſſio, quamvis cauſa expreſſa minime ſit ita Silv. ver. Pactum, qu. 4. Navar. ſum. cap. 18. Hiſp. n.9. Latine, n.6. Matienz. l.5. recop. t.16. l.2. gl.1. n.11. fin. Advertunt etiam bene Panor. Silv. Ang. Tab. Armil. Covar. ib. liberalitatem donandi præſumi eſſe cauſam, & quando eſt cauſa pia, præſumi favore animæ factam.

23 3. Intellige, niſi res ſint notabiliter mutatæ: hac enim mutatione ſecuta non obligat promiſſio. De qua conditione multa dicenda eſſent: ſed ne amplius in hac re immorer, conſulendi ſunt DD. Ill. ſententiæ, & ſpecialiter P. Molina tom. 2. de juſtitia, tract. 2. diſp. 271.

24 Tandem rogabis, quæ cenſenda ſit materia gravis in promiſſione ſimplici, ut ejus violatio ſit mort. Nav. ſum. cap. 18. Hiſp. n.4. Latine n.7. ait eam eſſe, quæ ſatis eſt, ut illius furtum ſit mortale, quia utrobique juſtitia violatur, ut diximus num. 20. Contrarium tamen, & merito ſentit Lud. Lop. 1.p. inſtruct. in nova edit. c. 180. §. Tertio requiritur, & l.1. de cont. c.ult. ad fin. §. At vero, ubi ait cum Joanne de la Penna, quod quamvis furtum decem argenteorum eſſet mort. non tamen eſſet ſufficiens [illegible] mortalis, quadruplo majorem materiam exigi in promiſſione, quam in furto. 1. quia non adeo conſtat promiſſionem ſimplicem obligare ex juſtitia ſub mort. ut vidimus, cum tamen certiſſimum ſit, furtum prohiberi ſub mort. ergo multo gravior materia petenda eſt in promiſſione, cujus obligatio non eſt adeo certa. Item, quia [illegible] tam levi [illegible] tam graviter ſe obligare velle. Præterea quia eſto utraque obligatio oriatur ex juſtitia, obligatio tamen ſolvendi promiſſa multo minor eſt, perfidia enim in promiſſione non aufert rem alienam, cujus alter ſit dominus, ſicut furtum. Item, quia multo levior eſt injuria, cujus ſignum eſt, quia multo gravius conquerunt homines de re furto ablata, quam de fide violata, graviorque pœna correſpondet furto. Item, quia communis DD. ſent. tradit majorem quantitatem deſiderari ut furtum uxoris, aut filiorum ſit mort. quam ut furtum extranei: quia ratio[illegible] diſſonat, ut paterfamilias ita invitus ſit, ac ægre ferat furta uxoris & filiorum, ac extranei: ſed ſimili ratione æquitas minime patitur, ut quiſquam eo rigore exigat nummos ſibi ex benevolentia, & liberalitate promiſſos, ac ſi ex mera prorſus juſtitia, ut ratione emptionis debiti eſſent: unde c. Ex parte de cenſibus, habetur liberaliter oblata, benigne exigenda eſſe.

Hinc fit rigide ſatis locutum eſſe Navarr. l.2. de reſt. cap. 2. in nov.ed.dub.7.corol.3.n.329.ubi cenſet promittentem liberaliter unum ſacrum animo ſe obligandi, omittentemque, delinquere lethaliter, quia detrimentum ſpirituale ex omiſſo ſacro, eſt magnum, graviuſque quocumque temporali. Item, quia vovens Deo ſacrum, nec implens, mortaliter peccat. Sed rigida, & minus vera eſt opinio: non enim damnum ſpirituale conferendum eſt cum temporali; alias promittens ſemel orat. angelicam, & omittens peccaret mortaliter, & ſimiliter conſulens veniale: damnum enim illatum ex omiſſione illius orationis, & ex veniali admiſſo, cum ſpirituale ſit, antefertur cuicumq; temporali. Quare ad judicandum, an ſit damnum grave, conferendum eſt temporale cum temporali, & ſpirituale cum ſpirituali: in genere autem damnorum ſpiritualium non eſt tanti momenti omiſſio ſacri liberaliter promiſſi, ut cenſenda ſit mortalis. Nec eſt ſimile de voto, nam pertinet ad religionem, & eſt in ordine ad Deum, & ita multo ſtrictius obligat: qui enim voveret ſe quotidie recitaturum tertiam circuli virginei partem, ſemel omittens peccaret mortaliter: quod ſecus eſſet, ſi homini promitteretur. 25

Ex his demum infertur promittentem gratis, & non per modum contractus alicui matrimonium, quamvis non accedat repromiſſio, quo caſu diximus n.12. obligare tamquam promiſſionem ſimplicem, teneri ſub mort. fidem ſervare: quia eſt promiſſio ſimplex in materia graviſſima: & ita docet Barth. a Ledeſm.dub.8.de matr. §.Annotare hic oportet primo: 26

Ad 1. arg.1. ſent. negatur major, quia ad fidelitatem ſpectat etiam, ut ſolvatur, quod ex promiſſione debetur, & ſub hac ratione fidelitas tranſcendit terminos veracitatis, & accedit ad juſtitiam quaſi commutativam. Ad confir. negatur antec. quia læditur proximus, dum ſibi debitum ratione promiſſionis negatur. Ad 2. deceptio, quando non eſt graviter pernicioſa decepto, eſt venialis: hic autem graviter nocet proximo. 27

Ad arg. 2. ſent. fateor, in promittentis poteſtate ſitum eſſe velle ſe obligare, & ſub qua culpa: at dum non habet contrariam intentionem, ſed ſimpliciter promittit rem notabilem, naturæ promiſſionis non ignarus, dicimus eam obligare ex juſtitia ſub mortali: quia cenſetur velle juxta promiſſionis naturam ſe aſtringere: ut cum abſolute vovet, aut jurat.

DISPUTATIO VI.

An promiſſio matrimonii contrahendi abſenti facta, ita obliget, ut ante abſentis acceptationem revocari nequeat:

SUMMARIUM.

In quo verſetur difficultas hujus diſputationis. num. 1.

An promiſſio, donatio, & quicumque contractus in abſentia celebratus, ſit revocabilis, ſtando in jure communi, ante abſentis acceptationem 2.

An exigatur intimari donationem per nuncium ad id deſtinatum, vel epiſtolam 3.

An ſufficiat acceptatio relata in promittentis arbitrium, ut, Si voluerit, vel tibi placuerit. 4.

An poſt mortem donantis poſſit acceptari: vel poſſint hæredes donatoris revocare. 5.

An hæredes donatarii poſſint poſt ipſius mortem acceptare. 6.

An mandatum donandi, ut ſi miſi nuncio donum, expiret mandantis morte, n.7. & explicatur l.2.ff. de donation.

Quid ſi is nuncius differat intimare donatario, & interim donans obeat, cui teneatur reſtituere. 8.

An expiret mandatum morte mandantis; quando eſt cauſa pia, vel ſcholaſticorum, aut quando conſtitutus eſt procurator ad donandum. 9.

An ex naturali jure ſit revocabilis donatio abſque acceptatione. 10.

An quando donatio fit præſenti, & tacenti, cenſeatur acceptatio, num.11. & ibi, an in dubio cenſeatur præſens, & explicatur l.Optimum C. de contrah. ſtip. &c. Is, qui tacet, de reg. jur. in 6.

Qualis præſentia eſſe debeat. 12.

Quid ſi is, cui promittitur, non audiat verba promiſſionis, aut ignoret promiſſionem obligare, & qualis continuitas promiſſionis, & acceptationis exigatur 13.

An ex donatione non acceptata oriatur obligatio naturalis; & quid de jure canonico, aut ſi juretur, remiſſive. 14.

Quid ſi fiat infanti 15.

Quid ſi favore cauſæ piæ 16.

Quid ſi fieret cauſæ piæ per modum voti, & quid referat hoc modo fieri, vel per modum donationis 17. & in dubio an cenſeatur votum, vel promiſſio humana, eodem 17.

Poſt n.17. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

DIſp. hæc procedit, quando promiſſio matrimonii eſt mere gratuita, independens ab alterius repromiſſione: nam quando eſt reſpectiva, poteſt revocari ante alterius repromiſſionem, nedum ante acceptationem. Ut dixi diſp. præc. n.14. & poteſt hæc promiſſio dupliciter fieri. 1 ſi ita fiat abſenti, ut nullus ipſius nomine acceptet, 2. modo, ita ut quiſquam abſentis vice acceptet: & in priori caſu eſt præſens diſp. in poſteriori vero diſp. ſeq. erit ſermo. Pendetque hæc quæſtio ex illa, an donatio, vel promiſſio abſenti facta revocari poſſit ante ipſius acceptationem. Quare ea qu. præmittenda eſt: & deinde diſputabitur altera, quid in matrimonii promiſſione cenſendum ſit. 1

2 Circa 1. qu. an donatio, vel promiſſio abſenti facta revocabilis ſit ante acceptationem: quia potiſſima difficultas eſt, quid dicendum ſit juxta noviſſimum jus regium Caſtellæ, præmittendum eſt, quid jure communi, & antiquo Caſtellæ ſancitum ſit, ut deinceps ad jus noviſſimum ejuſdem regni gradum faciamus. Jure ergo communi, & antiquo regio Caſtellæ, donatio, ut perfecta ſit & irrevocabilis donatarii acceptationem deſiderat, qua nondum ſecuta, libere revocari poteſt. *l. Abſenti. ff.de don. l. Nec ambigi, C. eod. t. l.1.2.3.t.11. & l.4.t.4.p.5.* quod idem eſt in quocumque contractu; nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutuus conſenſus accedat. *§. In his, inſt. de empt. & vend. l. Contractus, C. de fide inſtr. l.1. fi. ff. de contr. empt. l.2.de act. & oblig. l.56. in pr. l.63. l.91. fi. l.93. fi. t.18. p.3. l.1. t.11. p.5.* & docet *Greg. Lop. l.4. tit.4. p.5. verb. No lo puede, Mol. lib.4. de primog. c.2. n.61.62. Bur. de Paz junior q.10. civ. n.5.* ubi multos refert, *Azeb. l.5. recop. t.16. l.2. n.20.* Et ratio eſt manifeſta, quia obligatio non oritur niſi ex mutuo duorum conſenſu, *l.1. ff. de pact.* Unde fit, ut etiam vota Deo facta obligatoria non ſint, quando Deus ipſe ea minime acceptat, ut ſi ſint de rebus indifferentibus.

3 Immo non ſatis eſt, ut donatio, vel promiſſio jure communi perfecta, & irrevocabilis ſit, ſi aliquis, qui audivit donationem, aut promiſſionem abſenti factam, id proprio motu donatario referret, ſed requiritur nuncius ad hoc ab ipſomet donante deſtinatus, vel epiſtola, & ratio eſt, quia hæc acceptatio eſt, ut perficiatur contractus, cujus perfectio in voluntatum unione conſiſtit, *l.1. ff. de pact.* At abſentium voluntates non conjunguntur, nec in unum veniunt, niſi voluntas unius alteri per epiſtolam, vel nuncium ad id ab eo miſſum, intimetur. Ita habetur expreſſe *l.4. t.4. p.5.* ibi, *menſagero cierto que le embie a dezir ſennalmente lo que le da, & l.3. tit.11. p.5.* ibi, *embiando a prometer o dezir por ſu carta firmada, o por ſu menſagero cierto,* & docet *gl. 1. fin. ff. de contra. emp. & l. Conſenſu, verb. Conſentire ff. de act. & oblig. & l. Nec ambigi, ſtatim in pr. C. de don.* & ibi *Cyn. & Salic. fin. Bart. l. Abſenti, n.1. ff. de don. & ibi Cum. & Paul. a Caſt. n.2. Capitius multos referens dec.180. n.8. Menchaca lib.2. contr. uſu frequentium c.15. n.8. Greg. Lop.* dicens communem contra *Lud. de Roma. l.4. verb. No lo puede, tit.4. p.5. Villalobos in antinomia juris, tit. D. n.176. Jul. Clar. l.4. recept. §. Donatio q.12. verſ. ſcias A. Gabr.* cum aliis, quos refert *tom.1. commu. l.4. ver. Donatio, in mea edit. f.210. col.1. Angulo de mel. l.1. gl.5. n.28. Barb. l. Quæ dotis, 34. n.54. ff. ſol. matr. Azebedo l.5. recop. t.16. l.2. n.20. P. Mol. t.2. de juſt. tr.2. diſp.264. paulo poſt princ. §. Dubium eſt, ſi quis abſenti.* Nec placet temperamentum, quod amplectuntur *Greg. Lop. & Azebedo ib.* ubi aſſerunt opinionem *Lud. de Rom.* eſſe veram, nempe ſufficere, ut intimetur abſenti per nuncium non ad id deſtinatum, ſi abſens donatarius certior factus de donatione, perſiſtente donatore in eadem voluntate, (quod præſumitur, niſi de revocatione conſtet) acceptarit donationem, vel rei donatæ poſſeſſionem: & refert pro ſe *Greg. Lop. Baldum.* Non placet (inquam) quia comm. & verior ſent. docet contra Bald. in hoc; ut refert, & ſequitur *Capitius dict. deciſ.180. n.8.* ubi multos refert: quod clare probat doctrina *Bart. d. l. Abſenti, n.1. Cumani, & Paul. ibi nu.2.* ubi docent, ſi ego domi exiſtens donarem Titio fundum, & ille caſu audiens diceret ſibi placere, non eſſe perfectam & irrevocabilem donationem.

4 Nec ſufficit, ut donatio, vel promiſſio irrevocabilis ſit, acceptatio donatarii collata in promittentis, vel donantis arbitrium, ut, ſi volueris, vel tibi placuerit, accepto: adhuc enim poſſet revocari, donec abſolute acceptetur: ut bene advertit *P. Molin. tom. 2. de juſt. tract. 2. diſp. 264. §. Quando is cui promiſſio.*

5 Non modica tamen eſt difficultas, an mortuo donante ante acceptationem, poſſit donatarius acceptare. Videtur enim non poſſe: quia voluntates donantis, & donatarii unitæ non ſunt ante donantis obitum, nec poſt uniri poſſunt, cum mortui nulla ſit voluntas, *c. Si gratioſe, de reſc. in 6.* ergo per eam acceptationem non potuit perfici donatio, & ita tenet *Andr. de Iſern.* quem refert & ſequitur *Greg. Lop. l. 4. verſ. No lo puede, fi. t.4. p.5. Tiraq. Paul. Dec. Ant. Rubeus Chaſſa,* quos refert *Mol. l.4. de primog. c.2. n.76. fin. Burg. de Paz conſ.33. n.14. Azebedo lib.5. recop. t.6. l.2. n.11.* Alii vero cenſent poſſe acceptari, ſi notarius nomine abſentis ante donantis obitum ſtipulatus fuerat: eaque ducuntur ratione, quia ex acceptatione tabellionis acquiſitum fuerat donatario perfectum jus ad rem promiſſam vel donatam ex promiſſione, vel donatione irrevocabili: ſic *Covar. rubr. de teſtam. 3. p. n. 13. Gutier. c. Quamvis pactum, in prin. n.57. P. Molin. t.2. de juſt. tract.2. diſp.264. §. Juxta hactenus dicta.* Verius tamen eſt, abſolute poſſe acceptari poſt donantis mortem, & ita tenet *Mol. l.4. de primog. cap. 4. n.77.* & ratio eſt, quia ante acceptationem donatio ex parte donantis fuit valida, & perfecta, quamvis revocabilis, expreſſe habetur *l. Nec ambigi, C. de donat.* Nec fuit ante acceptationem revocata: nec hæredum donatoris præjudicium in conſideratione eſt: cenſetur enim una, & eadem perſona cum defuncto. Item quia mortuo donante ante donationis acceptationem non poteſt hæres donatoris revocare: facultas enim revocandi non tranſit ad hæredes, ut docent *Covar. 3. variar. c. 14. n.17. Jul. Clar. l. 4. receptar. §. Donatio qu. 12. ad fin. Mol.* alios referens *d. c.2. n.77. deciſ. Pedem.70. n.9.* quod tamen inutile prorſus eſſet, ſi donatio jam non poſſet acceptari, & perfici, ipſa enim jam morte eſſet revocata. Neceſſario tamen dicendum eſt, hanc ſent. locum habere, quando donans ante mortem, nuncium, aut epiſtolam ad intimandam donationem miſiſſet. Quia cum illud non ſit mandatum donandi, quod morte mandantis finitur, ſed donatio perfecta, cenſetur durare voluntas donantis in nuncio, aut epiſtola, per quam intimanda erat. Quia illa gratia jam erat ex parte donantis facta, & nuncius erat executor, ſeu intimator illius gratiæ: quando autem gratia facta eſt, poteſtas executoris ad illam exequendam tamquam acceſſoria gratiæ, non expirat morte concedentis: *cap. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in 6.* Si autem donans nondum deſtinaſſet nuncium, aut epiſtolam ſcripſiſſet, clarum eſt poſt mortem non poſſe acceptari: cum jam non poſſit deſtinari nuncius, aut epiſtola ſcribi ab ipſo donante, quod omnino deſideratur, ut acceptatio donationis in abſentia factæ, quicquam proſit, ut dixi proxime n. 3.

An vero e contra, mortuo donatario, poſſint ipſius heredes acceptare: negant multi, quos refert *deciſ. Pedemont.70. num.9.* idem *Greg. Lop. l. 4. ver. No lo puede, fin. t. 4. p. 5. Ant. Gab. to.1. comm. in mea edit. l.4. ver. Donatio abſentis nomine, f.210. Burg. de Paz q.10. civ. n.37.* Sed probabilius eſt poſſe, quia illa donatio erat ex parte donantis valida, & perfecta, & hæres perſonam defuncti repræſentat. Sic docent *Tiraq. Cavalc. Chaſſan. Plotus, Suarez,* quos refert & ſequitur *dec. Pedem.70. n.10. Cov. rub. de teſt. 3. part. n.13. paulo ante finem, Mol. cum aliis quos refert, l.4. de primog. cap.2. n.77. fin. P. Molin. t. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 264. §. Juxta hactenus dicta:* quamvis ipſe alio fundamento ducatur, loquiturque, quando notarius nomine abſentis acceptarat. Sed ea conditio minime neceſſaria eſt, ut dixi n. præcedenti. 6

Summopere tamen obſervare oportet, latum eſſe diſcrimen inter donationem, ſeu donandi promiſſionem, ut cum quis externis verbis promittit, aut donat aliquid abſenti, mittitque nuncium vel epiſtolam, ut illum certiorem faciat: & inter donandi mandatum, ut dum non donat, nec promittit, ſed nuncio, aut famulo mittit donum, ut abſenti donetur: nam quando eſt donatio, aut promiſſio, poteſt acceptari poſt donantis mortem: ut diximus n.5. quando vero eſt donandi mandatum, expirat mandantis morte. *l. Mandatum. C. mandati:* & ideo eo ipſo cenſetur tacite revocatum, antequam donatarius acceptet; ſic habetur expreſſe *l.2. §. Sed ſi quis ff. de don.* ibi *Sed ſi quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, ut ad me perferret, & ante mortuus erit, quam ad me perferatur, non fieri pecuniam dominii mei conſtat.* ubi *gl. ver. Conſtat,* rationem hujus eſſe ait, quia jus dandi non habuit procurator, eo quod mandatum morte ceſſarit: & eumdem tex. explicans *Cov. rub. de teſt. 3. p. n.11.* ait ibi tractari de mádato donandi, quod mandantis obitu finitur, non autem de donatione. Item docet *Ant. Gom. tom.2. var. cap.4. n.3. Mol. t.2. de juſt. tr. 2. diſp.263. paulo poſt prin. & §. Illud poſtremo,* & bene addit rem illam tradendam eſſe hæredibus mandantis, non vero donatario. Conſentit etiam *l. Abſenti, ff. de donat.* quæ addit idem eſſe etiam ſi per ſervum donatarii mittatur donum, niſi eo animo tradatur ſervo, ut ſtatim ſit domini: quia ſervus, ut diſputatione ſequenti dicemus, poteſt pro domino ſtipulari, & reprobat idem *Mol. ead. diſp.263. immediate ante §. Dixi mandatum Greg. Lop. l.23. t.5. p.3. ver. Muriendo,* ubi ait, ſi pecunia ſit jam nuncio numerata, non expirare mandatum obitu mandantis; ſed poſſe nuncium illam tradere donatario: & hoc dicit eſſe contra jura citata, niſi intelligatur de nuncio ejus, ad quem donum mittitur, deſtinato ab ipſo ut illam recipiat. Sed ſalva pace P. Molin. *Greg. Lop.* minime dicit, quod ex ipſo refert, nam remittit ſe ad dicta per *Bart. l. Ejus qui in provin. n.22. ff. ſi cert. pet.* ubi agit *Bart.* de mandato mutuandi pecuniam, an mandantis obitu extinguatur: & diſtinguit, ſi non transferatur dominium illius pecuniæ in mandatarium, extinguitur: ſecus, ſi transferatur: quia tunc non eſt ſimplex mandatum, ſed nuncius, ac verus dominus nomine ſuo mutuat, in dubio autem an fuerit dominium tranſlatum, dicit id cenſeri, quando pecunia numerata tradita eſt, ſecus quando ſacculo incluſa. Quod quidem veriſſimum eſt. 7

Hinc infertur, ſi quis non ſtatim donans, aut promittens mittat aliquid donandum Titio, & nuncius injuſte donum uſurpet, aut injuſte differat manifeſtare Titio, ut acceptet, & interim donum mittens obeat, teneri nuncium ad duplicem reſtitutionem, alteram hæredibus donatoris, quia mandatum donantis morte ceſſavit: alteram donatario, quia injuſte in cauſa fuit, ne illud donum compararet, quare duplam quantitatem tenebitur reſtituere, ut egregie advertit *P. Mol. d. diſp.263. §. Juxta hactenus dicta.* 8

Hoc tamen moderandum eſt, niſi mandatum ſit ad cauſas pias, ut ſi quiſquam alicui mandaret certam eleemoſynam largiri, ac re integra mandans decederet: nam favore piæ cauſæ non expirat mandatum obitu mandantis, & ideo eleemoſyna illa largienda eſt, & ita cum multis defendit *Tiraq. de priv. piæ cauſæ priv. 82. & 132. & de priv. ſchol. privil.80.* addens idem eſſe favore dotis, & favore ſcholaſticorum: idem docet de pia cauſa *Gom. 1. var. cap.14. n.26. Mol. diſp.263. §. Dixi mandatum,* & probatur ex *l. ſi pater, in princ. ff. de manum. vindicta,* ubi mandatum favore libertatis non expirat mandantis morte. Addit bene *Mol.* cum *Ant. Gom. 2. tom. var. cap.4. n.3.* diverſum eſſe, ſi quis conſtitutus ſit procurator cum donandi poteſtate, nam ſi in eum 9

man-

mandans decedat, procuratorque donet, cum ipſe & donatarius mandantis obitum ignorent, valida erit donatio. Nam geſta per procuratorem, dum ejus revocatio, ſive expreſſa, ſive tacita ignoratur, valore ſuo non deſtituuntur, *l. ſi mandaſſem, l. Inter cauſas, ff. mand. l. Vero procuratori, in pr. & §. 1. ff. de ſolut.*

10 Utrum autem jure naturali, ſecluſo poſitivo, promiſſio, aut donatio revocari poſſet ante acceptationem, varii ſunt DD. Nam *Cov. de pact. 2. p. §. 4. fine*, quem ſequitur *P. Mol. t. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 263. §. Nihilominus quod ex ſolo, & ſeq.* ſuſtinet eam acceptationem ſolo jure poſitivo exigi, quare ſtando in jure naturali revocari non poſſet ante acceptationem. Quam etiam ſent. neceſſario tueri debent ii DD. quod diſp. 3. n. 4. retuli aſſerentes promiſſionem internam ſecluſo jure poſitivo obligare: & DD. quos diſp. ſeq. n. 16. referam, dicentes non obſtante diſpoſitione juris civilis oriri obligationem naturalem ante acceptationem, & probatur, quia naturalis obligatio meo conſenſu oritur, *l. Stichum, §. Naturalis, ff. de ſolut.* Sed conſenſus donantis in abſentia perfectiſſimus eſt, niſi lex reſiſtat, ergo ſecluſa lege poſitiva donatio, aut promiſſio abſenti facta obligationem parit. Præterea quia promiſſio facta civitati ad reparandum, quod per incendium, terræmotum, aut aliam ruinam periit, vel facta ob gratitudinem propter honorem a civitate, aut republica promittendi conceſſum: item quando opus promiſſum eſt civitati, fierique cœpit; item ſi facta eſt civitati, & municipibus tradita, valet ante acceptationem, ita diſponente jure civili: ut probat *idem Mol. dict. diſp. 263. §. In principio hujus.* Si tamen jure naturæ deſideraretur acceptatio, id minime diſponeret jus civile. Ceterum verius eſſe credo jure ipſo naturæ acceptationem deſiderari, ut promiſſio, aut donatio obliget. Quia acceptatio donationis eſt de ipſius ſubſtantia, ut multis probat *Mol. 4. de primog. c. 2. n. 62. fine.* Item quia donatio, & promiſſio jure naturæ exigunt conſenſum, & animum ſe obligandi, ut validæ & irrevocabiles ſint, ut conſtat, ſed qui promittit, aut donat, non videtur conſentire, & animo ſe obligandi habere, donec alter acceptet: ut egregie dixit *Juriſconſultus l. Qui abſenti. ff. de acquir. poſſeſſ.* ergo jure naturæ exigitur acceptatio. Et ideo hanc partem videtur tenere *Soto l. 3. de juſt. q. 5. ar. 3. verſ. de Donatione autem*, ubi docet, cum donatio relationem dicat ad accipientem, non oriri obligationem ante ipſius acceptationem. Idem videtur tenere *Mol. d. c. 2. n. 62. fin.* dum docet, acceptationem eſſe de donationis ſubſtantia idem neceſſario tenentur dicere DD. quos diſp. 3. n. 5. retuli, affirmantes donationem internam etiam ſecluſo jure poſitivo non obligaſſe: ſi enim jus naturæ non expoſceret acceptationem, non opus eſſet donationem manifeſtare, cum ea manifeſtatio propter acceptationem donatarii ſit. Nec obſtat 1. fundamentum partis adverſæ, quia fateor naturalem obligationem a conſenſu deduci tamquam a cauſa principali, dependenter tamen ab alterius acceptatione, tamquam a conditione, ſine qua non donans in abſentia cenſetur conſentire. Non obſtat ſecundum, quia non obſtante diſpoſitione juris naturalis exigentis acceptationem, potuit jus civile favore aliquarum cauſarum ſtatuere, ut in illis acceptatio non deſideretur. Sicut voluntas minus ſolemnis defuncti attento naturali jure ſervanda eſſet, jus tamen civile ob

11 publicum bonum ſervandam non eſſe decrevit. Quando autem promiſſio, aut donatio fieret præſenti, & tacenti, quamvis non deſint, qui negent id ſufficere: ut ſunt aliqui, quos refert, & ſequitur *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 68. C. de rev. don.* & ex Theologis idem docent *Angl. floribus 2. p. q. 1. de voto art. 2. difficultate 3. conc. 2. f. 90. Manuel 2. tom. ſum. cap. 27. concl. 4. n. 4.* qui ea ducitur ratione, quod tacens reſpuere videatur, cum moris ſit recipientem beneficium ſtatim gratias agere. Item quia cum ſit contractus inter homines, ea externa acceptatio exigitur, quæ donanti conſtare poſſit: at taciturnitas nec eſt ſignum conſenſus, nec diſſenſus, *reg. Is qui tacet. 44. de reg. jur. in 6.* ubi *Dyn. n. 1.* ait tacere eſſe medium inter conſenſum, & diſſenſum. Nihilominus dicendum eſt, non revocari poſſe, ſi fiat præſenti, & tacenti. Quia quoties de tacentis commodo agitur, cenſetur tacens in ſui favorem conſentire; ut probavi ſupra diſp. 5. n. 5. Et ita docent in hoc eventu non deſiderari aliam acceptationem. *Sylv. verb. Pollicit. num. unic.* aſſerens communem: idem *Ang. Curt. junior. Andr. ab Exea, Cagnolus*, quos refert, & ſequitur *Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 76. Cov.* appellans falſam priorem ſent. *rubr. de teſt. 3. p. n. 13. Jul. Clar. l. 4. rec. §. Donatio. q. 14. verſ. Sed pone, Monterroſus in ſua pract. tr. 7. Menchaca l. 2. cont. illuſt. cap. 62. a n. 12. Menoch. de præſum. l. 3. præſum. 42. n. 4. Gutier. c. Quamvis pactum, in princ. num. 58. Azebedo l. 5. recop. t. 6. l. 2. n. 11. dec. Ped. 70. n. 12.* nec diſſentit, ſed potius conſentit *Ant. Gom. tom. 2. var. c. 9. n. 2.* cum communi opinione quam refert: ſolum enim negat in oneroſis præſumi conſenſum tacentis. Et ex Theologis idem docent *P. Mol. tom. 2. de juſt. tr. 1. 2. diſp. 264. §. Dubium deinde eſt: & diſp. 270. §. In foro autem conſcientiæ. Lud. Lup. 1. p. inſtr. in 2. edit. cap. 180. §. Hinc Joſephus*, imo ſatis eſſe ſolam donatarii ſcientiam probat ea *deciſ. Pedem. n. 12.* cum multis, quos refert; & *Avendano c. Præto. 2. p. c. 1. n. 2. Gut. d. n. 58.* & facit carmen illud vulgatum, *quis niſi mentis inops oblatum reſpuat aurum?* Nec obſtat 1. arg. contrarium; quia ſæpe recipiens beneficium ob verecundiam, vel aliam cauſam tacet, unde ea taciturnitas non eſt ſignum contemptus promiſſionis, vel donationis. Non obſtat etiam *reg. Is qui tacet*, quia ideo appellatur tacere medium inter conſenſum & diſſenſum, quia ad utrumque poteſt ſe habere; in favorabilibus enim eſt conſenſus, in oneroſis autem diſſenſus, pulchrum tamen dubium occurrit, quid ſi inſpecta donationis ſcriptura non conſtet, an donatarius fuerit præſen, necne: quid de jure præſumatur? quia ſi præſumitur præſens, donatio erit valida, & irrevocabilis: ſi autem præſumatur abſens, donatio ad libitum revocari poterit, tanquam abſenti facta, & quidem *Boer. dec. 353. n. 3. Avend. c. Præt. 3. part. cap. 1. n. 4. fine*, ſentiunt præſumi præſentiam: idem ſequi videtur *Gutier c. Quamvis pactum, in pr. n. 58.* ubi quæſtionem hanc tangit, & ad Boerium ſe remittit. Et probatur *ex l. Optimam, 14. C. de contrah. & committ. ſtipul.* ibi, *credi omni modo, & ſervum adfuiſſe*, ubi id docet *gl. ver. Si ſervus, & ver. In eo die:* & clarius *gloſ. 1. ver. Inter præſentes, C. eod. tit.* ubi docet præſentiam in dubio præſumi, 2. Prob. ex doctrina *Tiraq. poſt leges connub. gl. 8. De ſon mary, n. 30. & Menoch. de præſumpt. lib. 6. tota præſump. 19.* ubi cum multis probant in dubio præſentiæ, vel abſentiæ, præſumi præſentiam in loco habitationis. His tamen non obſtantibus tenendum eſt præſentiam non præſumi, quia in facto conſiſtit, & facta non præſumuntur, niſi probentur. *c. quæcumque in fi. ff. de pub.* item prob. ex *l. 2. C. de ſtatutis & imag.* ibi, *ſua probet acceſſiſſe præſentia*, & ita per hunc tex. docet *ibi Bald. n. un. Alberi. ibi. n. un. Paul. l. Illud. n. 7. C. de ſacroſ. Eccleſ. Fel. c. Tenor. n. 3. de ſent. & re judic. Menoch.* alios referens *de præſ. lib. 6. præſum. 18. n. 1. & 2. Maſc. 1. tom. de probat. concl. 165. n. 1.* Nec obſtat *d. l. Optimam*, quia ibi conſtabat per ſcripturam præſentia ſervi: ut bene advertunt *Bald. & Alber. proxime citati*. Non obſtat etiam doctrina *gloſſ. 1. ver. Inter præſentes, C. de contrah. & commit. ſtipul.* quia loquitur, quando inſtrumentum mentionem facit de actu, qui fieri non poteſt niſi per præſentes, ut ſi dicat aliquem fuiſſe ſtipulatum, cum enim de natura ſtipulationis ſit, ut fieri nequeat inter abſentes, nec præſumatur falſitas in Notario, præſumitur ſtipulantium præſentia: ſecus tamen in donatione, & ſimplici promiſſione, quæ abſenti fieri poteſt, *l. Abſenti, ff. de don.* Tandem non obſtat doctrina Tiraquelli, & Menochi, quia loquuntur de præſentia in loco domicilii, cum enim communis ſit ibi habitatio, ex frequenter accidentibus præſumitur in eo loco præſentia: ſecus autem eſt de præſentia, & aſſiſtentia contractui ad ejus valorem requiſita, quam *indemmet Menochius præſumptione immediate præcedenti* affirmat non præſumi.

12 Id tamen monuerim, dum taciturnitas præſentis cenſetur acceptatio, accipiendum eſſe de morali præſentia, qua tacens intelligit promiſſionem ſibi fieri. Si enim verba promiſſionis minime audiat, vel eorum ſenſum non percipiat, taciturnitas illa non eſt acceptationis ſignum. Probatur, quia acceptatio eſt actus liber, ergo ſupponit rei acceptatæ cognitionem. Colligitur etiam manifeſte ex *§. In hac re, inſt. de verb. oblig.* ibi, *utrum autem Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua ſtipulatio concipiatur, nihil intereſt: ſcilicet ſi uterque ſtipulantium intellectum ejus linguæ habeat.*

13 Hinc ſequitur, qui promiſſionis verba accipit veluti dicta per modum fictæ urbanitatis, licet taceat, non videri acceptare: atque adeo poteſt revocari promiſſio, quamvis alter vero animo promiſerit: & idem dicendum eſt de eo, qui ignorat ex hujuſmodi promiſſione obligationem oriri. Quia nullus acceptat, niſi quod novit, ſed talis homo non habet conceptum illius rei, quæ eſt promiſſio, ſed tantum hujus vocis, Promitto; quod perinde eſt, ac ſi ſolum propoſitum acceptaret. An autem requiratur continuitas acceptationis cum promiſſione, dixi diſp. præc. n. 12. & 14.

14 Utrum autem ante acceptationem, eſto non oriatur civilis obligatio, conſurgat tamen naturalis, & in foro conſcientiæ, & an jure canonico detur actio, & an ſaltem juramento firmetur talis promiſſio, aut donatio, dicemus diſp. ſeq.

15 Fallit tamen doctrina, quam huc uſque tradidimus, nempe requiri acceptationem, ut donatio, aut promiſſio irrevocabilis ſit, primo ſi fiat infanti: nam favore ipſius quamvis conſenſum habendi expers ſit, non exigit acceptationem per textum in *l. Jubemus. C. de manc.* ibi, *niſi infantes ſint:* ubi licite emancipatio fieri non poſſit abſque emancipati conſenſu, fallit in infante. Et ita tenet *Decius conſ. 245. nu. 3. Pariſius conſ. 77. n. 33. d. 1. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 75. Burgos de Paz q. 10. civil. n. 18. Azebedo l. 5. recop. tit. 16. lib. 2. nu. 22.* & conſtabit ex dicendis num. 7.

16 Secundo fallit favore cauſæ piæ: nam donatio vel promiſſio facta cauſæ piæ, ut irrevocabilis ſit acceptationem non deſiderat, ſic docent multi, quos refert *Tiraq. de priv. piæ cauſæ privil. 115. n. 1. Fel. cap. 1. de pact. n. 7. deciſ. Pedemont. 70. n. 10.* quamvis aliquantulum dubia: idem *P. Mol. to. 2. de juſt. tract. 2. diſp. 263. §. incipienti, Fel. tamen.* Et probat, quia ſicut leges civiles, quæ teſtamenta minus ſolemnia irritant, vim non habent in cauſis piis, eo quod irritare non poſſunt ſpectantia ad cauſas pias, quæ attento jure naturali valida erant: ita cum attento jure naturali donatio, vel promiſſio facta cauſæ piæ, abſque acceptatione valida ſit, nec jure Pontificio ſtatuatur contrarium: jura civilia acceptationem exigentia locum non habebunt in cauſis piis. Ceterum contrarium & communius, & probabilius eſt. Quia acceptatio non ſolum jure civili deſideratur, ſed ex ipſa promiſſionis, aut donationis natura, quæ tacitam habet conditionem, ſi acceptetur, nec alio pacto cenſetur promittens, aut donans velle ſe obligare, ut proxime dixi n. 10. Præterea quia (ut diſp. ſeq. dicemus) ex donatione non acceptata nulla

obligatio naturalis, aut civilis attento utroque jure conſurgit, & per hoc patet ſolutio ad fundamentum contrarium. Nec obſtat, ſi dicas promiſſionem, aut donationem cauſæ piæ factam, ipſi Deo fieri, qui ubique eſt præſens, & acceptat, quia non fit immediate, & directe Deo, ſed homini, unde more humano debet fieri, nempe in præſentia donatarii acceptantis, & ita hanc ſent. amplectuntur *gl. l. Illud. verb. Alia ſi. C. de ſacroſ. Eccl. & ibi Bart. num. 6. Bald. n. 2. Alberi. n. 1. Pauc. n. 6. Sal. n. 2.* & multi, quos refert, & ſequitur *Tiraq. de priv. piæ cauſæ privil. 115. n. 2. Covar. rubr. de teſt. 3. p. n. 13. initio, & 1. var. c. 14. n. 16. Ant. Gom. 2. var. cap. 4. n. 2. Greg. Lop. l. 4. ver. No lo puede, tit. 4. part. 5. A. Gabr.* alios referens *tom. 3. comm. t. de verb. oblig. concl. 1. n. 72. Cephalus conſ. 440. n. 32. Gam. dec. 381. n. 3. Mol. 4. de primog. cap. 2. n. 58 Jul. Clar. l. 4. recep. verb. Donatio qu. 12. fin. Burgos de Paz qu. 10 civili, nu. 31. Futier. cap. Quamvis pactum, in princ. n. 55. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. n. 9.* & ex Theologis *Manuel 1. tom. ſummæ 1. edit. cap. 95. num. 1.*

17 Obſervandum tamen eſt, ſi promiſſio fieret illi piæ cauſæ ob Dei honorem, itaut animus promittentis non feratur in rem creatam, cui promittit, ſed in Deum, ut, Promitto Deo, me daturum tali Hoſpitali, tunc valeret ut votum, quia eſt promiſſio facta Deo. Sic *Bart. l. Illud, n. 1. C. de ſacroſ. Eccl. Roſella, Angel. Silv. verb. Pollicitatio n. un.* Nec refert, ſi dicat vovens, Voveo Deo, vel promitto tali pauperi, aut Hoſpitali, ſi enim ejus intentio feratur in Deum, erit votum, ſi autem in dubio ſimus, an voluerit donare, aut promittere homini, vel vovere Deo, valebit ut votum, ut bene dixit *Bart. d. l. Illud, n. 6.* Qua in cauſis piis dum in abſentia promiſſio fit, communiter intentio fertur in Deum, refert tamen multum, an obliget ut votum, vel ut promiſſio facta homini, ab ipſoque acceptata: nam priori caſu poteſt juxta veriorem ſententiam commutari, & per diſpenſationem Epiſcopi tolli, inſtar aliorum votorum, cum nullum jus per votum homini acquiratur, ſed ſoli Deo: poſteriori autem non poteſt abſque hominis conſenſu, cui per contractum illud jus acquiſitum eſt, tolli.

S U M M A R I U M.

Prima ſententia, jure regni non exigi acceptationem, n. 18.
2. Verior, exigi, 19.
An attento eodem jure exigatur nuncius deſtinatus, ut valeat acceptatio, 20.
Solutio argumenti, & explicatur l. 2. t. 16. lib 5. novæ recop. 21.
Poſt n. 21. invenies reliqua ſummaria hujus diſputationis.

18 DUbium I. An attento jure noviſſimo regni Caſtellæ promiſſio, aut donatio acceptationem petat, ut irrevocabilis ſit, hactenus quid jure communi, & antiquo regio ſancitum ſit, diſputavimus: in præſentiarum autem quærimus, quid jure regni Caſtellæ noviſſimo dicendum ſit. Et difficultas verſatur circa intellectum *l. 2. tit. 26. lib. 5. rec.* ibi, *Parciendo que alguno ſe quiſo obligar a otro por promiſſion, o por algun contracto, o en otra manera, ſe atenido de complir, y no puede poner exception que no fue hecha eſtipulacion, o que fue hecho el contracto entre abſentes, o que fue hecho a otra perſona privada en nombre de otros entre abſentes.* Per quam legem aliqui cenſent corrigi jus commune, & obligare promiſſionem, vel donationem factam abſenti ante ejus acceptationem, nec poſſe revocari. At ut efficaciter executioni mandetur, pendere ex acceptatione: ſi enim alter acceptare nolit, non tenetur donans. Probatur ex illis verbis, *en qualquiera manera y no ſe pueda oponer que el contracto fue hecho entre abſentes.* Sic docent *Suar. l. Quoniam in prioribus, in decal. ad l. regni, q. 8. in princ. n. 7. Greg. Lop. l. 1. t. 11. p. 5. v. Gran. pro A. Gom. 2. var. c. 11. n. 18. & 20. caſ. 6. & c. 9. n. 3. & c. 4. n. 3. Minch. l. 3. de ſucceſſ. creat. §. 21. n. 43. Duennas reg. 119. limit. 1. Villapando l. 22. t. 1. p. 7. §. 60. n. 12. Perez lib. 5. Ord. t. 8. l. 3. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. n. 19. & 21. Angulo de meliora, l. 1. gl. 5. n. 28. & gl. 8. n. 17. fi.* & hanc jure æquiſſimo poſſe defendi, teſtatur *Cov. de pact. 2. p. §. 4. n. 15. verſ. 4.* Et ex Theologis *Palacios lib. 5. de contr. c. 11. §. Ut meam, & duplici ſeq. Lud. Lop 1. inſtr. in 2. edit. c. 77. P. Mol. tom. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 263. §. Juxta hæc, & 264. fine*, & eſt probabile.

19 Multo tamen certius eſt, legem regni voluiſſe corrigere ſolemnitatem ſtipulationis jure civili requiſitam, ut quod alter interroget, Promittis mihi, & alter reſpondeat, Promitto, noluiſſe tamen excludere acceptationis neceſſitatem, & ſic tam donatio, quam quilibet alius contractus poteſt revocari ante acceptationem. Prob. ex illis verbis *d. l. 2.* ibi, *parciendo que alguno ſe quiſo obligar a otro*, ibi animus ſe obligandi deſideratur, ſed nullus cenſetur habere animum ſe obligandi, donec pars acceptet, *l. Qui abſenti, ff. de acq. poſſ.* ibi, *qui abſenti ſervo ſcribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut ſtatim velit ſervi poſſeſſionem dimittere, ſed magis deſtinationem ſuam in id tempus conferre, quo ſervus certior factus fuerit*, ergo non obligatur ante acceptationem. Item conſtabit magis ex dicendis n. 21. ubi *d. 2.* magis explicabitur, & ideo hanc partem tuentur *Cov. l. 1. var. c. 14. n. 13. Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Avend. c. præt. 2. p. c. 29. n. 11. Villalobos in ſua antinom. juris lit. D. n. 176. 173. Mol. l. 4. de primog. c. 2. a n. 61. Oroſc. l. Juris gentium §. Igitur nudæ, n. 27. ff. de pact. Olanus in concord. juris, lit. P. verb. Pollicitat. n. 36. & lit. D. a n. 43. uſque ad 48. Perez addit. ad Segur. l. Filius dum in civitate, n. 75. ff. de verb. oblig. Monterroſus in ſua pract. tr. 7. f. 115. finem, Burgos de Paz conſ. 14. nu. 20. fine, & alter Burgos de Paz junior q. 10. civil. a n. 23. & n. 45. Mores de major. 1. par. q. 36. n. 2. & q. 68. n. 1. Gut. c. Quamvis pactum, in prin. n. 35. Azebedo l. 5. recop. tit. 16. l. 2. n. 20. fine.* Et ex Theologis *Enriq. lib. 13. de excom. c. 17. n. 6. Nav. lib. 2. de reſt. in 2. edit. c. 1. p. 4. dub. 1. n. 270. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 95. n. 1.*

20 Obſervandum tamen eſt, quamvis *d. l. 2.* non tollat acceptationem, tollere tamen ſolemnitates alias requiſitas, ut quod ſit per nuncium ad id deſtinatum, vel per epiſtolam: quare ſatis eſt ut quilibet nunciet inſcio donatore. Sic *Mol. d. 2. n. 26. Burg. q. 10. civil. 24. Angulo* dicens ab omnibus recipi *de melior. l. 1. gl. 5. n. 18. Gutier. c. Quamvis pactum in princ. num. 59. Greg. Lop. l. 4. t. 4. p. 5. verb. No lo puede*, ubi credo loqui juxta legem regni, ibi enim agit, quid corrigat hæc lex. Verum pace tantorum virorum perſuadere mihi non poſſum hoc voluiſſe legem regni, quia ut acceptatio ſit per nuncium deſtinatum, vel per epiſtolam, non pertinet ad ſolemnitates juris civilis, ſed ad ſubſtantiam, & naturam acceptationis, ut probavi n. 3. ubi dixi id requiri, ut voluntates uniantur, a qua conjunctione contractus perfectio pendet, *l. 1. ff. de pactis:* quod bene declaravit *Jul. Cla. l. 4. recept. verb. donatio, q. 12. verſ. Sed pone:* ubi ait non poſſe inter abſentes dici interveniſſe conſenſum efficacem, niſi nuncius, vel epiſtola intercedat: ergo manifeſte hoc pertinet ad ſubſtantiam, & perfectionem conſenſus. Præterea quia ſi clam voverem Deo me daturum aliquid xenodochio, & aliquis audiens id intimaret illius adminiſtratori, qui id acceptaret: non dicetur vere ab illo acceptatum votum, ut nequeat commutari inſtar aliorum votorum, quæ ſoli Deo emittuntur; non enim videtur per talem intimationem factam præter voventis conſenſum, jus acquiri loco pio, & ita hanc partem videntur tenere aliqui regnicolæ, ut *Barboſa, Azebedo, Mol.* qui (ut retuli n. 3.) aſſerunt, neceſſe eſſe, ut donatio acceptetur per nuncium deſtinatum, nec meminere hujus correctionis per legem regni.

21 Ad arg. 1. ſent. deſumptum ex *l. regni*, dico omnes propoſitiones univerſales in legibus contentas intelligendas eſſe formaliter, & præciſe, & exiſtentibus terminis habilibus: ut ſi dicat lex, valere contractum filii de caſtrenſi peculio, intelligenda eſt formaliter, & ex parte talis peculii: poſſet enim aliunde irritari, ut ſi metus, vel dolus interceſſerit: ſic ergo dum *d. l. 2.* contractum inter abſentes initum decernit eſſe validum, nec abſentiam opponi poſſe, intelligit ex hoc ſolo capite non fieri irritum, ut erat jure communi irritus: inter abſentes enim non poterat eſſe ſtipulatio, at ex alio capite poterit eſſe irritus, aut irritari, quia deficit acceptatio, quæ neceſſaria eſt ad ſubſtantiam conſenſus, & ut contrahens velit ſe obligare. Et (ut ſummatim dicam) in hoc conſiſtit differentia inter jus antiquum, & noviſſimum regni, quod jure antiquo opponi poterat abſentia, etiam ſecuta acceptatione, non enim ſubſiſtebat donatio, aut promiſſio, abſque ſtipulatione, quæ neceſſario donantis & acceptantis præſentiam deſiderabat: jus autem noviſſimum regni ſolam petit acceptationem, ſive in præſentia, ſive in abſentia fiat.

S U M M A R I U M.

An matrimonii promiſſio facta abſenti obliget; in quibus caſibus habeat locum hæc diſp. n. 22.
1. Sententia, obligare ante acceptationem, 23.
2. Sententia verior, non obligare: & ubi canones nil diſponunt ſtandum eſt legibus etiam in rebus canonicis. 24.
Quid quando matrimonium eſt cauſa pia, an deſideretur acceptatio. 25.
Quid ſi ea promiſſio fiat præſenti, & tacenti. 26.
Quid ſi fiat infanti. 27.
An requiratur promiſſionem intimari per nuncium ad id deſtinatum. 28.
An ſufficiat, ut coram nuncio illo acceptatio fiat. 29.
Quid quando coram perſona conjuncta, vel petente promiſſionem ſpondet quiſquam, & is intimat. 30.
An exigatur, ut acceptatio fiat coram eodem nuncio. 31.
Quando juramentum intercedit, an adhuc exigatur acceptatio. 32.
Solutio ad argum. & explicatur c. Veniens, qui clerici vel voven. 33.

22 DUbium II. An promiſſio matrimonii facta abſenti obliget irrevocabiliter ante abſentis acceptationem, nemine pro eo ſtipulante, ſeu acceptante. Hactenus egimus de promiſſione in communi non acceptata, ut inde gradum faceremus ad matrimonii promiſſionem: & meminiſſe oportet hanc diſp. locum tantum habere, quando promiſſio eſt gratuita, ut dixi n. 1.

23 Aliqui cenſent non deſiderari acceptationem, ut promiſſio matrimonii obliget. Prob. ex *c. Veniens, qui clerici vel voven.* ubi promiſſio matrimonii abſenti facta, ponitur tamquam valida, & conſtat ex contextu nullum abſentis nomine acceptaſſe, ibi, *mulier cuidam viro abſenti fide data ſe nupturam promiſit.* Sic videntur tenere *Guilelmus*, quem refert, & ſequitur *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. init. verſ. Nota ergo. Tab. verb. Sponſalia, q. 3. n. 4. fin.* ubi *Armilla n. 3. fin.* aſſerunt enim, ſi quis mulieri det fidem; & illa nihil reſpondeat, nec aliquo modo ſe acceptare oſtendat, non eſſe ſponſalia, teneri tamen promittentem eam ducere: ergo aperte ſentiunt, ut promiſſio matrimonii obliget nullam deſiderari externam acceptationem. Idem tenentur dicere DD. diſp.

diſp. ſeq. n.20. referendi, dicentes promiſſionem abſque acceptatione obligare jure canonico; nam cum hæc res ſpiritualis ſit, juris canonici regulis eſt metienda. Idem etiam tenentur dicere, quos eadem diſp. n.18. referam, aſſerentes ex promiſſione non acceptata oriri obligationem naturalem, & in foro conſcientiæ. Et ſi adhibeatur juramentum, quos eadem diſp. n.23. referam, tenentes obligare tunc promiſſionem non acceptatam, dicent tunc obligare. Et quando matrimonium eſt cauſa pia, idem docebunt, quos retuli hac diſp. n. 16. ſentientes favore piæ cauſæ non deſiderari acceptationem.

24 Si tamen I. concluſ. promiſſio matrimonii facta abſenti nullo pro eo acceptante, eſt revocabilis in utroque foro ante abſentis acceptationem. Prob. quia promiſſio facta abſenti eſt revocabilis ante acceptationem, ut probavimus tota hac diſp. nec innitur aliquid ſpeciale ſtatutum de matrimonii promiſſione, ut conſtabit ex n.33. ubi explanabitur textus, cui contraria ſententia innititur, ergo idem de ea dicendum eſt. Dices tamen omnes textus allegatos hac diſp. n.2. decidentes exigi acceptationem eſſe juris civilis, quod circa matrimonium cum res ſpiritualis ſit, nihil diſponere poteſt. Facilis eſt ſolutio, nam in materia matrimonii, & aliis Eccleſiaſticis, ubi leges non ſunt canonibus contrariæ judicandum eſt ſecundum leges: ut optime probat *c. 1. de novi operis nunc. verſ. quia vero*, ibi, *ſacrorum inſtituta canonum præcipuum conſtitutionibus adjuvantur*, & docet *ibi gl. verb. Adjuvantur, Hoſt. ibi, eod. verb. Joa. Andr. n. 5. Anch. n.9. Henr. n.5. Card. n.2. oppoſit 1. Pan. n.2. & c.2. de deſp. impub. n.2.* ubi *Alex. de Nevo n.3. Greg. Lop. l. fin. v. furto, ſi. t. 3. p. 4. Ant. Cuc. l.1. inſt. maj. t. 1. n. 13. P. Mol. t.2. de juſt. tr. 2. diſp.263. §. Opere pretium tamen erit*: jus autem canonicum non eſt in hoc contrarium juri civili, ſed utroque jure acceptatio deſideratur: ut dicam diſp. n.21. Et ita concluſio hæc eſt *gloſſæ cap. Veniens, qui clerici vel vov.* ubi ponitur tanquam valida promiſſio matrimonii abſenti facta, & ait *gl. verb. Promiſit abſenti, per interpoſitam perſonam, quæ mandatum habebat ad hoc, alias nihil eſt*: & ibi *Joan. Andr. n.8.* ſic inquit, *poteſt ſponderi abſenti dummodo ſciat, vel ratum habeat*, & ibi *Hoſt. & Anch. initio* ſic ajunt, *abſenti fide data per litteras, vel per nuncium*: idem *Azebedo l.5. rec. t.16. l.2. n.20.* Et ex Theologis *Veracruz 1. p. ſpec. a.16. §. Sed dubitatur utrum*, ubi ambo aſſerunt promiſſionem matrimonii, ſicut & alios contractus poſſe revocari ante abſentis acceptationem. Idem videntur clare tenere *Ang. ver. Sponſ. n.19.* & ibi *Silv. init.* ubi ajunt promittentem feminæ matrimonium, quæ minime repromiſit, teneri fidem ſervare, ſi illa ſtatim acceptet, ſecus vero non manifeſte; ergo petunt acceptationem, etiam quando promiſſio in præſentia fit, nedum in abſentia.

25 II. Concluſio, idem dicendum eſt, licet matrimonium ſit cauſa pia; ejus enim promiſſio facta homini revocabilis eſt ante abſentis acceptationem (quando autem ſit cauſa pia, dixi diſp. 4. n.9.) Prob. quia hac diſp. n.16. verius eſſe diximus in cauſa pia exigi acceptationem. Si tamen ea matrimonii promiſſio fieret eo caſu, quo valida eſt (quem caſum explicuimus diſp. 4. n. 12.) eſſet firma, nec poſſet revocari, poſſet tamen illius voti diſpenſatio, aut commutatio obtineri abſque abſentis conſenſu: ut diximus hac diſp. num. 17.

26 III. Concluſio, ſufficit, ut ea promiſſio matrimonii cenſeatur acceptata, & obliget, ſi fiat præſenti & tacenti, quia ea cenſetur ſufficiens promiſſionis acceptatio (ut dixi hac diſp. n.11. & duplici ſeq.) non cuilibet eſt utile, ut abſque aliqua propria obligatione alter ſibi obligatus ſit: at quando matrimonii promiſſio eſt gratuita, ſolus promittens obligatus manet (ut dixi diſp. præced. n. 12.) Et ita hanc concluſionem tenet *Lud. Lop. 2. par. inſtruct. materia de matrim. c. 26. f. 1032. col. 1. §. Præterea quoniam*. Quamvis contrarium ſignificet *Ang. verb. Sponſalia, n.19. & ibi Silv. initio*, dum dicunt obligare eam promiſſionem, ſi femina ſtatim voluerit, ſecus autem non: quare ſupponere videntur non ſufficere taciturnitatem, ſi enim ea ſatis eſſet, non peterent aliam acceptationem.

27 IV. Concl. ſi promiſſio matrimonii fiat infanti, ut ſi major ſeptennio promittat matrimonium infanti, non requiritur acceptatio, unde promittens reſilire nequit, ſed tenetur expectare, donec infans ad ſeptennium perveniat, & ſi tunc noluerit, manet promittens liber; ſi vero voluerit, tenetur ſervare fidem. Prob. quia favore infantis non requiritur acceptatio (ut dixi hac diſp. n.15.) & ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. Silv. verb. ſponſ. q.2. dict. 2. fin.* ubi *Tab. q. 4. §. 5. Armilla n.4. Barth. a Ledeſm. de matrim. dub. 11. concl. 4. Manuel 1. to. ſum. in 2. ed. c. 245. n.7.* Quamvis contrarium videatur tenere *Card. c. De illis, el primero: deſpon. impub. n. 2.* ubi ait poſſe reſilire, ſi ambo ſint infantes, vel alter, eo quod ſponſalia ſint nulla. Sed hæc ratio nil probat; nam ea promiſſio non obligat vi ſponſalium, quæ utriuſque promiſſionem poſtulant, ſed vi ſimplicis promiſſionis gratuitæ: qui enim infanti promittit, ejus repromiſſionem, cujus incapax eſt, minime expectat.

28 V. Concl. ut promiſſio matrimonii abſenti facta irrevocabilis ſit, oportet, ut abſenti intimetur per nuncium ad id a promittente deſtinatum, vel epiſtolam, nec ſufficit, ſi aliunde certior factus abſens acceptet. Prob. quia in reliquis promiſſionibus id deſideratur jure communi, & regni, ut dixi hac diſp. nu. 3. & 20. & tenent expreſſe *gloſſ. cap. Veniens verb. Promiſit qui cleric. vel vovẽn. & ibi Hoſt. & Anch. initio*, quorum verba proxime retuli num. 24.

29 VI. Concl. dum coram nuncio a promittente miſſo alter acceptat, ſtatim eſt firma, & irrevocabilis promiſſio. Prob. quia ex eo, quod mittitur nuncius ille, ut intimet, cenſetur is quaſi procurator & gerens promittentis vices, ut promiſſionis acceptatio coram ipſo facta, cenſeatur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptet: ſicut quamvis privilegium juxta communem ſent. non proſit abſenti ante acceptationem, verum dum aliquis nuncium miſit, valet ubi privilegium innoteſcit nuncio, & is acceptat, ut docent *Hoſtienſ. c.1. de conceſ. præb. in 6. col.5. verſ. Facultatem*, quod legit poſt 5. decretal. inter Extravag. Innocent. & tenet ibi *Innoc. nu.6. verſ. Facultatem, Anch. ibi n. 3 ſuper eodem verſ. Joan. Andr. n.8. Anch. n.6. Domin. ibi. §. Ex parte, verſ. Quæro an indiſtincte ſit verum Francus eod. §. nu.3. Ant. in proœm. decret. §. Greg. nu. 26. Silv. verb. Renunciatio q.4. & verb. Privilegium, q. ult. Roſella ver. Indulgentia n.8.* & ibi *Tab. n. 30. q.29.* Item quia ſi nuncio mittam donum, ſtatim ut donatarius acceptat, irrevocabile eſt, nec opus eſt, ut mittenti de acceptatione conſtet: ergo ſimiliter in promiſſione gratuita matrimonii. Tandem pro hac parte facit doctrina *Fel. c. Si cautio, de fide inſtr. n. 24. verſ. Primus*, & aliorum, quos ibi refert, ubi aſſerunt, confeſſionem abſente parte factam non valere, niſi nomine abſentis interveniſſet nuncius. Facit etiam doctrina *Aſtenſis*, quem refert, & ſequitur *Silv. mat. 5. q.12.* ubi dicit idem eſſe notificare nuncio, ac ſi notificaretur mittenti nuncium.

Obſervandum tamen eſt, quoties fidem do matrimonii abſenti, coram petenti a me, ut contraham cum illa, quia ex parte illius ſe habet, quia eſt perſona cum abſenti conjuncta, & de illius matrimonio agit, viſus ſum velle, ut abſenti intimet, & ſic poſt intimationem, & abſentis acceptationem, ſi promiſſio illa gratuita fuit, non poterit revocari. Dixi, ſi gratuita fuit, nam de promiſſione reſpectiva ſermo erit diſp. ſeq. n. 31. 30

Utrum vero oporteat, ut coram eodem nuncio acceptet, 31
vel ſatis ſit coram altero, dicam diſp. ſeq. n. 35.

Quid autem dicendum ſit, ſi in promiſſione matrimonii 32
abſenti facta interveniat juramentum, dicemus diſp. ſeq. n. 39.

Ad arg. 1. ſent. propoſitum num. 23. deſumptum ex *cap.* 33
Veniens, conſtat ex dictis num. 24. ubi auctores retuli explicantes eum textum, quando per nuncium, vel epiſtolam promiſſio abſenti facta eſt.

DISPUTATIO VII.

Utrum dum quis promittit matrimonium abſenti coram tertio ſtipulanti, ſeu acceptanti nomine abſentis, teneatur implere, vel poſſit reſilire ante abſentis acceptationem.

SUMMARIUM.

Utilitas hujus diſputationis, & in quo verſetur difficultas n. 1.
Quotuplex poteſt fieri promiſſio, quoties alter pro altero ſtipulatur. 2.
Quid ſtipulatio operetur circa irrevocabilitatem promiſſionis, & quo pacto verba debeant formari, n. 3. & explicatur l. Si ita ſtipulatus, la ſexta, §. Chryſogonus ff. de verb. oblig.
Quis poſſit pro alio ſtipulari attento jure communi, & an ſufficiat mandatum generale. 4.
An frater pro fratre, aut mater pro filiis ſtipulari poſſint, aut cum ipſius ſtipulantis intereſt. 5.
An pater pro filio poſſit ſtipulari. 6.
Quid ſi filius ſit emancipatus, num. 7. & ibi, quid de naturalibus, & quid de aſcendentibus.
Quid de tutore, & curatore, n. 8. & quid de Parocho 10.
Quid de his, qui ſunt ſub alterius poteſtate, ut de filio pro patre, religioſo pro monaſterio, ſervo, aut famulo pro domino, & hero, diſcipulo pro magiſtro. 9.
An favore cauſæ piæ, & dotis poſſit alter pro altero ſtipulari. 10.
An Notarius poſſit ſtipulari pro abſente. 11.
An in contractibus oneroſis & reſpectivis poſſit alter pro altero ſtipulari. 12.
Quot ſint dubia hic diſputanda. 13.
Poſt num. 13. invenies alia hujus diſputationis ſummaria.

QUæſtio hæc utiliſſima eſt, frequentiſſime enim contingit: 1
nam prius inter parentes vel feminæ conſanguineos de matrimonio ineundo tractatur, daturque de illo fides, & cum in eo ſtatu res eſt jam conſtituta, ut vir velit, promiſeritque cum femina contrahere, certior ea redditur. Dubitatur ergo, an ea promiſſionis verba dicta parentibus, & conſanguineis, vel quibuſcumque aliis pro abſenti acceptantibus, ita obligent, ut ante abſentis acceptationem nefas ſit reſilire. Quæ quidem quæſtio ex ea pendet, an alter alteri ſtipulari poſſit: id eſt, acquirere obligationem abſenti, ſeu acceptare promiſſionem, vel contractum abſentis nomine abſque ſpeciali ipſius mandato.

Supponendum 1. eſt tripliciter poſſe verba promiſſionis for- 2
mari. 1. quando promiſſionis, & executionis verba diriguntur in abſentem, ut, Promitto Titio abſenti. 2. Quando promiſſionis in præſentem, executionis vero in abſentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio. 3. Quando imperſonaliter, tacita perſona cui promitto, ut, Promitto me daturum Titio.

2. Supponendum eſt, quamvis quoſdam ſtipulari poſſe pro 3
aliis, id operetur, ut donatio, vel promiſſio ea ſtipulatione ſecuta revocari minime poſſit, ſemper tamen a donatarii ratihabitione & conſenſu pendet, ut firma omnino ſit, ut bene advertit

vertit *P. Mol. t.2. act. de juſ. tr.2. diſp.264. §. Jure etiam conceſſum eſt*, hic tamen effectus ſtipulationis tunc temporis habet locum, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio; ſi enim dirigantur in abſentem, ut, Promitto Titio, talis promiſſio revocari poteſt ante abſentis acceptationem, quamvis is, qui præſens eſt, abſentis nomine ſtipuletur. Probatur, quia cum tunc nullo modo contrahatur cum præſente, ſed omnino cum abſenti, per ſtipulationem præſentis nullo modo cenſetur acceptatus contractus. Item, quia præſens non eſt, cui ego promitto, & proinde non eſt ille, a cujus voluntate firma meæ promiſſionis obligatio pendet. Præterea, quia licet *gloſ. l. Stipulatio iſta. §. Si ſtipuler. verb. Fieri. ff. de verb. obl. & l. Multum, verb. Poteſt, fine, C. Si quis alteri, vel ſibi, & l. Quoties, §. 1. verb. Suo. ff. de admin. & peri. tuto. & Bart. d. §. Si ſtipuler, in princ.* ubi *Bellapertica, & Paulus*, dicunt eſſe ſpeciale in tutore, & curatore, ut valeat ipſorum ſtipulatio, & acquiratur obligatio abſenti, quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem. Et probat *l. Eum qui, §. fi. ff. de conſt. pec.* fatentur tamen eſſe ſpecialiſſimum in tutore, imo & in nullo merito negant *Angl. d. l. Stipulatio iſta. §. Si quis inſulam, & Jaſon ibi §. Si ſtipuler. n. 9. Jac. de Aret. Imola, Raphael, Cuman. Alex. Rom. Bald.* ibi dicens communem; & probant ex *d. l. Quoties initio*: reſpondetque ibi *Jaſ. ad l. citatam* pro oppoſita ſententia, dupliciter. Et abſque aliqua diſtinctione hujuſmodi ſtipulationem nullius eſſe momenti, docet *Cov. de pactis: 2. §. 4. n.9.* Rogabis tamen, quid dicendum, ſi verbis imperſonalibus promiſſio facta ſit; ut promitto me daturum Titio. *Bart. l. Stipulatio iſta §. Si ſtipuler. num. 10. verſ. Tertius mod. & l. Si ita ſtipulatus la 6. Chryſog. n.1.* ubi *& Ang. ff. de verb. oblig. & Ant. Gabr. t.3. com. l.3. tit. de verb. obl. conc. 1. n.60.* dicunt ſtipulationem eſſe nullam, licet ſtipulantis interſit, quia videtur ea promiſſio facta abſenti. Et probant ex *d. §. Chryſog.* ibi, *quod patrono dari libertus ſtipulatus eſt, inutile eſt*. Ceterum dicendum eſt valere hujuſmodi ſtipulationem, quando ſtipulantis intereſt. Et ratio eſt, quia cum in hoc caſu dubium ſit, in quem verba promiſſionis dirigantur, ſcilicet an in præſentem, vel in abſentem, cenſenda ſunt in præſentem dirigi, ut actus valeat, *l. ſi ſervus communis meus. §.1. & l. antepen. ff. de ſtip. ſervo*. Item probatur ex *l. Quoties in ſtipul. ff. de verb. obl.* ubi habetur, verba in ſtipulationibus ambigua interpretanda eſſe ita, ut ſtipulatio valeat; ubi *Jaſ. n.1.* dicit, licite ſtipulatio ſit ſtricti juris, ſtricteque intelligenda, *l. Quicquid aſtringendæ, in princ. ff. de verb. oblig.* recipere tamen interpretationem, ut valeat. Quia in dubio is ſenſus eligendus eſt, qui actum valere faciat *c. Abbate prope finem, de verb. ſig.* Præterea, quia verba ſunt in communi modo ſignificandi intelligenda, *cap. Ex litteris, el primero, de ſponſalibus*. At communiter intelliguntur hujuſmodi verba dirigi in præſentem, quando ipſius intererat: & ſic ſolet peti fidei obſervatio, vulgo la palabra. Tandem probatur ex *l. Stipulatio iſta §. Si ſtipuler. fin. ff. de ver. obl.* ibi, *ſi procuratori meo dari ſtipulatus ſim, vires habebit, & ſi creditori meo, quia intereſt mea*. Nec obſtat *d. §. Chryſog.* quia ibi non intererat liberti ſtipulari pro domino. Et ita hanc partem tuetur *Jaſ.* dicens eſſe indubitatum *d. l. Stipulatio iſta. §. Si ſtipuler. n. 10. Verſ. Tertius modus, & ibi Imola, Alex. Rom. Cuman. idem Paulus d. §. Chryſogonus*.

4 Supponendum eſt 3. attento jure Cæſareo, & antiquo regio Caſtellæ non poſſe alterum alteri ſtipulari, id eſt, acquirere obligationem, ſeu pro eo acceptare: habetur expreſſe *§. Si quis alii, & §. Alteri, inſt. de inut. ſtipul. & l. Stipul. iſta §. Alteri, & §. Si ſtipuler. ff. de verb. obl. & l.7. tit.11. p.5.* Nec ſat eſt ad acceptandum, ſeu ſtipulandum pro alio, mandatum generale, ſed requiritur ſpeciale, ut docet *gl. c. Si tibi abſenti, v. Habueris, de præb. in 6. Cov. 3. var. c. 19. n.4. & multi alii*, quos refert, & ſequitur *Burgos de Paz q. 10. civil. n. 12.*

5 Imo ne fratres pro fratribus ſtipulari poſſunt. *Paul. Aimon.* quos refert, & ſequitur *Burgos de Paz q.10. civil. n.19.* Nec mater pro filiis, cum non habeat eos in poteſtate. Sic *Bart. l. Quod dicitur, la ſegunda, n.8. ff. de verb. obl. & ibi Jaſon n.38. & multi alii*, quos refert, & ſequitur *Ant. Gabr. tom. 3. comm. l.3. concl.1. n.49.* Quod ſi opponas *§. Sed & ſi quis inſt. de inut. ſtip. & l. Stipulatio iſta, §. Si ſtipuler, §. Si quis inſul. ff. de verb. obl. & l.11. t.11. p.5.* ubi habetur poſſe aliquem alii ſtipulari, quando ſua intereſt: at matris videtur intereſſe, ut detur filio: dic cum gloſ. ex *§. Sed & ſi quis, verb. Valet*, valere, non ut quæratur actio ei, pro quo fit ſtipulatio, ſed qui ſtipulatus eſt, aget actionem ex ſtipulatu ad intereſſe. Et debet eſſe intereſſe pecuniarum, & non tantum affectionis, ut late *Jaſ. d. l. Stipulatio iſta. §. Alteri, n.12.* & multi alii, quos refert, & ſequitur *Ant. Gabr. d. concl.1. n.10. 12. & 13.* contra alios, quos refert *n.11.* Non tamen caret hoc difficultate; & credo verius eſſe poſſe matrem pro filio ſtipulari, quod tenent *Bald. Aret. Corneus*, quos refert, & ſequitur *Menoc. conſ. 162. n.4. & 6. vol.2, Suar. l.1. t. de las arras n.69.* Item quia pater poteſt ſtipulari pro filio emancipato, ut dicemus n.7. cum tamen a ſua poteſtate exemptus ſit.

6 Excipiuntur tamen aliqui, qui pro aliis ſtipulari poſſunt, ut pater pro filio. Qua in re breviter ſic diſtinguendum eſt: aut ſtipulatur aliquid dandum filio, vel faciendum pro filio: Si aliquid dandum filio exiſtenti ſub patris poteſtate, ſi id dandum eſt ejus generis, ut acquiratur patri, ut profectitium, quoad proprietatem, & uſumfructum, & adventitium, quoad uſumfructum, valet, ut patet ex *l. Quod dicitur, la ſegunda, & l. Dominus ſerve ff. de verb. obl.* Si vero non acquiritur patri, ut caſtrenſe, vel quaſi, tunc ſi ſtipuletur, ut filio, vel ut legitimus adminiſtrator, valet: ſi vero ut extraneo, non valet. Sic *Bart.* multos textus allegans dicta *l. Quod dicitur, n.4. Anch. cap. Sicut, de ſponſal. n. fi.* Si autem pater ſtipulatur pro filio ob benemerita, ſi benemerita ſunt erga extraneum, tunc ſtipulatur pater pro filio, ut filio, & ſic valet, quia tunc nequit dici patrem motum eſſe ad ſtipulandum pro filio ob ea benemerita, cum non ſint erga patrem, ſed tantum propter affectionem paternam; ſi vero benemerita ſint erga patrem, & ob ea movetur pater ad ſtipulandum pro filio, cenſetur ſtipulari tanquam pro extraneo, idem enim feciſſet pro extraneo, qui talia beneficia in ipſum contuliſſet: ita *Bart. d. l. Quod dicitur, n.2.* & alii multi, quos refert *Jaſ. n.20.* ubi alios referens id reprobat, aſſeritque cenſeri ſtipulari pro filio, ut filio, etiam quando pater ſtipulatur ob beneficia in ipſummet patrem collata, & ſic valere. Quia debet præſumi propter filiationem fieri: & latiſſime probat, & hoc mihi magis placet. Si vero pater ſtipuletur aliquid faciendum pro filiofamilias, ſi factum perſonæ filii cohæreat, talis ſtipulatio valet, quoad filium, non vero quoad patrem, niſi ſua interſit intereſſe pecuniario, ſicut ſi ſtipularetur pro extraneo. Si autem factum perſonæ filii non cohæreat, aut filio ſcribendum eſſe librum, idem dicendum eſt, quod de ſtipulatione dandi. Sic *Bart.* multa allegans *d. l. Quod dicitur, num. 4. Anchar. d. cap. Sicut, num. fin. Gabr. d. concl 1. num. 44.*

Si autem ſtipulatio ſit pro filiofamilias pro tempore, quo ſui 7
juris erit, valet, ſi ſtipuletur pater pro filio ut filio, ſecus ſi pro ipſo ut extraneo. Sic *Anchar. & Bart. proxime cit.* Imo in iis caſibus, in quibus poteſt pater ſtipulari pro filiofamilias, poteſt pro ipſo emancipato. Quia paria ſunt aliquid fieri in tempore aliquo, & conferri in illud tempus, *l. Quod ſponſæ, C. de don. ante nup. l. In tempus, ff. de hæred. inſt.* Sed poteſt ſtipulari pro filio in tempus, quo ſui juris erat, ut proxime dixi, ergo & pro filio ſui juris effecto. Sic *Bart. d. l. Quod dicitur, nu. 7. Jaſ. ibi n.34.* ubi alios refert, idem *Ant. Gabr. d. concl. 1 n. 28.* qui idem dicit *nu. 29.* de omnibus aſcendentibus per lineam paternam, & *n. 34.* id negat de filiis naturalibus.

Similiter tutor poteſt pro pupillo, & curator pro minori 8
ſtipulari; probatur, quia pater non tantum ut pater, ſed etiam ut legitimus adminiſtrator poteſt ſtipulari pro filio, ut dixi nu. 6. ſed tutor & curator eſt legitimus adminiſtrator, ergo. Item, quia ſuccedit loco patris, & omnia vota irritat, quæ poteſt pater irritare. Sic docet *gl. §. Alteri verb. ut ſupra, inſt. de inutil. ſtipul.*

Item qui ſub aliorum ſunt poteſtate comparatione eorum, ſub 9
quorum poteſtate ſunt, poſſunt ſtipulari: ut filiusfamilias pro patre, ſervus pro domino, Monachus pro monaſterio. Habetur expreſſe *§. Si quis alii, inſt. de inut. ſtip. & l.7. t. 11. p.5.* quod adeo verum eſt, ut licet tot ſint diſtinctiones (ut vidimus n.6. 7. & 8.) ad affirmandum quando pater ſtipulari poſſit pro filio: at filius indiſtincte poteſt pro patre ſtipulari. Sic *Jaſ. l. Quod dicitur, la ſegunda n.13. ff. de verb. obl.* Qui vero ſui juris ſunt, non poſſunt acceptare loco eorum, quibus ex parte ſubduntur: ut famulus loco heri, filius ſui juris effectus loco patris, aut matris, diſcipulus loco magiſtri: ut bene *P. Mol. tom. 2. de juſt. tr.2. diſp. 264. §. Alii vero.*

Utrum vero favore cauſæ piæ poſſit alter pro altero ſtipulari, 10
non conveniunt omnes: quidam enim aſſerunt, non poſſe, & ſatis probabiliter. Quia *c. Quamquam, de uſur. in 6.* agitur de reſtitutione uſurarum, quæ cauſa pia eſt, & ponderatur fuiſſe parochum, qui perſona publica eſt, ſtipulatum, quaſi ſecus ſit de aliis, & in parocho ipſo ſolum in hoc caſu poſſe ſtipulari probat *P. Mol. t. de juſt. tract.2. diſp.264. §. Paroch.* Et ita tenet *Spec. t. de arbitr. & arbitratore, §. Sequitur n. 35. & t. de emphyt. §. Nunc dicamus v.74. num.95. Ant. Gabr. t.3. com. l.3. t. de verb. obl. concl. 1. n. 72. & multi alii*, quos refert *Tiraq. de priv. piæ cauſæ priv. 114. n.3.* & ipſe *n. 4.* dubius manet. Communior tamen, ac verior ſententia habet, favore piæ cauſæ poſſe alterum alteri ſtipulari: per *l. Cajus. ff. ſolut. matr.* ubi habetur favore dotis poſſe alterum alteri ſtipulari, quod etiam tenent multi, quos refert *Tiraq. d. priv. 114. n. 1.* quamvis alii multi teneant contrarium in dote, quos refert *Ant. Gabr. t. 3. comm. l.3. t. de verb. obl. conc. 1. n. 75.* ergo ſimiliter favore cauſæ piæ, quia cauſa pia tantum favoris habet quantum dos, ut late *Everad. in loco a dote ad piam cauſam*. Nec obſtat *d. c. Quamquam*, quia ibi non tam agitur de cauſa pia, quam de conſcientiæ exoneratione, quod ad officium parochi pertinet, & ita hanc ſent. tenent *Pan. in proœm. decret. Greg. parte quæ incipit: Greg. dividitur. n.26. & ibi. Fel. part. quæ incipit, Greg. epiſc. nu.25. Bal. l. Illud. C. de ſacr. eccl. n.2. & ibi Paul. fi. Jaſ. l. Qui Romæ, §. Flavi. n. 24. & l. Sipulatio iſta, §. Alteri. n.9. ff. de verb. obl. Ang. inſt. de adopt. §. Cum autem nu. 5. Joachim Inſt. de inut. ſtip. §. Si quis alteri, n. 8. Mol. l.4. de primog. cap.2. n.65. Gut. c. Quamvis pactum in princ. n.55. & alii quos refert Tiraq. d. priv. 114. n. 1.* & dicunt *Bal. Aug. Jaſon. Paul.* eſſe hoc verum, quamvis verba promiſſionis in abſentem cauſam piam dirigantur, quod tamen additum non credo propter dicta n. 3.

Similiter de notario eſt controverſia: cenſent enim aliqui 11
poſſe pro abſente ſtipulari, eo quod eſt perſona publica, nec poſſe promiſſorem retrocedere etiam ante abſentis ratificationem. Sic tenent multi, quos refert *dec. Ped. 70. n.4.* idem *Cov. rubr. de teſt. 3. par. n.13. & l.1. var. cap. 14. n.11. & 13. Villalobos*

bos in antinom. juris, lit. D. n. 175. Roland. conſ. 19. n. 9. l. 1. Jul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio. q. 13. verſ. Primo ergo caſu. Gut. c. Quamvis pactum, in princ. n. 54. Matien. l. 5. rec. t. 10. l. 7. gl. 2. n. 10. & duplici ſeq. Seraph. de priv. juramenti, priv. 24. n. 4. & ex Theologis P. Molin. t. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 264. §. Quarto tamquam opinio, Manuel 1. tom. ſum. c. 95. num. 2. Verius tamen eſt poſſe adhuc revocari ante abſentis ratificationem, non obſtante notarii ſtipulatione, donationem, ſeu promiſſionem a notario abſentis nomine acceptatam. Tum quia non eſt textus tribuens facultatem notario ſtipulandi pro abſenti extra judicium, leges enim id concedentes, ſi bene expendantur, loqui videntur in judicio, l. 1. §. Exigere, C. de magiſt. conveni. l. Non aliter, ff. de adoptio. l. 7. tit. 11. par. 5. Tum etiam, quia licet ſtatuto caveatur, ut alter alteri ſtipulari poſſit, intelligitur ſecuta abſentis ratificatione: ut docent Paul. Alex. Curt. Dec. quos referunt, & ſequuntur Mol. l. 4. de primog. cap. 2. nu. 63. Burgos de Paz q. 10. civil. n. 31. Gutier. c. Quamvis pactum, in princ. n. 55. Et ita hanc ſententiam defendunt Tiraq. tr. de jure conſt. 3. par. limit. 3. n. 8. & ſeq. Cephalus conſ. 33. nu. 16. l. 1. Mol. d. c. 2. a nu. 69. ad 72. Burgos de Paz d. q. 10. a n. 14. & innumeri alii, quos refert, & ſequitur deciſio Pedemont. 70. nu. 2. 3. & 5. Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. num. 25.

12 Unum tamen maxime obſervandum eſt, dum diximus, quoſdam ſtipulari poſſe pro aliis, & ipſis ſtipulantibus, non poſſe donationem, vel promiſſionem revocari etiam ante abſentis ratificationem, accipiendum eſſe in contractibus lucrativis: nam in oneroſis, & reſpectivis, & ultro citroque obligatoriis non ſatis eſt cujuſcumque ſtipulatio, ut firmus & irrevocabilis ſit contractus, ſed neceſſarius eſt conſenſus abſentis, quo ſe mutuo obligent: probatur, quia certiſſimum eſt ante utriuſque partis obligationem nihil perfectum effici poſſe, l. Contractus, C. de fide inſtr. ergo antea poteſt quilibet reſilire. Item quia cum ſint contractus reſpectivi, habent tacitam conditionem, ſi alter in gravamine, aut retributione conſentiat: ergo ante hujus conditionis acceptationem liberum eſt reſipiſcere. Item quia abſens poteſt non acceptare, ergo ſimiliter contrahens cum abſente poteſt reſilire: non enim contractus claudicare debet, l. Julia §. Si quis a colludente ff. de act. emp. claudicaret autem, ſi contrahens aſtrictus eſſet, abſens vero omni obligatione ſolutus foret. Sic Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 66. & 71. Gut. c. Quamvis pactum, in princ. n. 55. P. Mol. t. 2. de juſt. t. 2. diſp. 26. §. Quinto, quando.

13 His ſuppoſitis, ut quæſtioni principali de matrimonii promiſſione ſatisfaciamus, oportet alias ex quibus pendet præmittere. Quinque igitur quæſtiones diſputandæ ſunt. Prima, An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio naturalis. 2. An de jure canonico obliget. 3. An ſi firmetur juramento, obliget. 4. An attento regio Caſtellæ jure, obliget. 5. Quid de promiſſione matrimonii aliquo pro abſente ſtipulante.

S U M M A R I U M.

Duplex eſt obligatio, alia naturalis, & in foro conſcientiæ, & alia civilis. n. 14.

Naturalis obligatio eſt duplex, & quando ſit obligatio in foro conſcientiæ. 15.

Quo pacto cognoſcatur oriri obligationem naturalem, aut civilem. 16.

An ex ſtipulatione alterius, vel ex promiſſione non acceptata oriatur obligatio naturalis, prima opinio tenet, oriri. 7.

Quando pactum principale non valet, nec valet pœna. n. 17. & 15.

2. Opinio verior non oriri. 18.

Solvuntur argumenta, & explicatur l. Stichum. ff. de ſolutio. 19.

Poſt n. 19. invenies alia ſummaria, quæ deſiderantur.

14 I. QUæſtio eſt. An ex ſtipulatione ejus, qui pro altero ſtipulari non poteſt, eſto non oriatur actio civilis, id eſt, jus civile nullam concedat actionem, oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conſcientiæ. Quod eſt quærere, an ex promiſſione non acceptata ab abſenti conſurgat in foro conſcientiæ aliqua obligatio implendi. Præmittendum eſt primo, duplicem oriri poſſe ex contractu obligationem, altera eſt civilis, ideſt ad quam implendam datur actio in foro externo: altera eſt naturalis, ideſt ad quam implendam licet non detur actio in foro cauſarum, obligat tamen in foro conſcientiæ, quod enim naturaliter obligat, conſtringit in foro conſcientiæ, quamvis actio civilis deficiat, c. fi. de conſue. & docent optime Bart. extrav. Ad reprimendum, verb. Denuntiationem num. 10. Anc. reg. Poſſeſſor. n. 19. de reg. jur. in 6. Abb. cap. Quia plerique n. 43. de imm. eccl. Ang. verb. Oblig. n. 2. ubi Sil. quæſt. 1. Tab. q. 1. Armilla n. 2. Cov. c. Cum eſſes, de teſt. n. 5. Matienzo l. 5. recop. 14. lib. 1. gl. 10 n. 11. & ex Theologis Cordub. ſumma qu. 155. Ludov. Lop. 1. part. inſtruct. in 2. edition. cap. 124. §. Igitur. Mol. t. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 224. fol. 1398.

2. Præmittendum eſt, duplicem eſſe obligationem naturalem, quædam eſt tantum ex honeſtatis, & gratitudinis debito, quæ proprie obligatio non eſt, nec ejus tranſgreſſio peccatum inducit. Et de hac non agimus. Altera eſt, quæ oritur ex vinculo legis naturalis, & hæc obligat in foro conſcientiæ, licet jus civile non concedat actionem, ut proxime dixi: ut defraudans citra juſti pretii dimidium tenetur naturaliter, non tamen civiliter reſtituere: ſic Cov. de pactis 2. par. §. 4. n. 5. & de hac obligatione eſt quæſtio præſens.

16 3. Præmittenda eſt regula ad cognoſcendum, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, & quando civilis, & regula ea eſt. Si lex reprobet contractum, ipſumque prohibeat ei reſiſtens, neutra obligatio oritur, probatur ex l. Non dubium, C. de legibus, ibi, nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. & l. Cum lex. 47. ff. de fidejuſſor. ibi, cum lex venditionibus occurrere voluerit, fidejuſſor quoque liberatur, ergo lege reſiſtente nulla obligatio oritur: quia ſi naturalis oriretur, fidejuſſor non liber, ſed aſtrictus maneret, l. Quod enim 8. & l. Fidejuſſor. 17. §. Fidejuſſor, ff. de fidejuſſ. & l. 5. t. 12. p. 5. & ratio regulæ eſt, quia licet ex quolibet contractu ex ſe obligatio naturalis conſurgat, jus enim naturæ fidem in contractibus ſervandam præſcribit: at lex ob publicum bonum poteſt hanc obligationem impedire: videtur autem id manifeſte efficere, quando contractui reſiſtit ipſum omnino vitians, & caſſans. Sic gl. d. l. Cum lex, verb. Cum lex. Bart. ibi n. 4. l. 1. n. 8. ff. de nov. Ang. §. Pupillus, n. 3. inſt. de inut. ſtip. Jaſon l. Frater. a fratre, n. 44. v. 3. diffic. ff. de condict. indeb. Fort. l. Veluti, ff. de juſt. & jure, Sylv. verb. Obligation. q. 4. ubi Ang. n. 10. Tab. q. 5. n. 6. Cov. de pact. 2. p. §. 4. num. 6. verſ. Tertio, & v. Quinto, Seraphinus de priv. jur. priv. 57. n. 5. Spino ſpec. teſt. gl. 15. princ. n. 50. Azebedo alios referens l. 5. rec. t. 1. l. 1. n. 24. quamvis minus vere Menchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. reprobet hanc regulam, dicens reſiſtere legem contractui, non eſſe ſufficiens ſignum, ut non oriatur obligatio naturalis. Si autem lex humana minime contractui reſiſtat ipſum reprobans, nec aſſiſtat denegans ei actionem in foro externo, tunc contractus hic deſtitutus manet auxilio juris civilis, ſub fomento tamen juris naturalis, quare ſola naturalis obligatio verum in foro conſcientiæ debitum producens conſurget. Sic Bart. l. 1. n. 8. ff. de nov. Cov. de pact. 2. par. §. 4. n. 6.

17 His præmiſſis circa quæſtionem propoſitam duplex eſt ſent. I. ait oriri obligationem naturalem. prob. quando contractus principalis non valet, nec pœna etiam adiecta valebit, tanquam acceſſoria enim ſequitur naturam principalis, reg. Acceſſorium, de reg. jur. in 6. & docet gl. Si patronus, §. Patrono, verb. Fabiana. ff. Si quis in frau. patron. Nevo c. 1. de conjug. leproſ. nu. 10. Joan. Lup. rubr. de don. §. 2. n. 3. & multis probant Pinel. lib. 2. par. 1. c. 2. n. 26. C. de reſcin. vend. Padilla ea l. 2. n. 74. Peralta l. Cum pater. §. A filia. n. 53. ff. de leg. 2. Ant. Gom. l. 45. Tauri. nu. 30. Sed valet pœna adjecta ſtipulationi alteri per alterum facta: ut expreſſe habetur l. Stipulatio iſta, §. Alteri, ff. de verb. obl. ergo talis ſtipulatio non eſt prorſus nulla. 2. Prob. quia obligatio naturalis oritur ex conſenſu, l. Stichum, §. Naturalis ff. de ſolut. ſed hic eſt conſenſus promittentis, & ſtipulantis, ergo eſt obligatio naturalis. Et ita hanc ſent. tenent gl. l. Stipulatio iſta. §. Alteri, verb. Nihil intereſt, el 2. ff. de verb. obl. & l. 11. verb. Conſenſum, & l. Si unus, §. Pactus, ver. in pact. ff. de pact. Bart. d. l. Stipulatio iſta, §. Alteri, n. 8. & ibi Jaſon dicens communem n. 20. idem Bart. l. 1. §. Conventionis, n. 3. ff. de pact. Abb. c. Inter univerſas, n. ult. de elect. & c. Si cautio n. 6. de fid. inſtr. Fel. in proœm. Greg. dec. parte, quæ incipit, Greg. epiſc. n. 27. & c. 1. de pact. n. 8. Fort. l. 1. n. 23. ff. de pact. Cov. de pact. 2. p. §. 4. n. 9. Ant. Gabr. tom. 3. comm. l. 3. t. de ver. obl. concl. 1 n. 66. Menchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. n. 10. Matienzo l. 5. rec. t. 16. l. 2. gl. 5. n. 3. Gutier. repet. l. unicæ. C. Quande non petentium partes n. 34. Quam tamen ſententiam aliqui ex his Doctoribus intelligunt, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, ut, Promito tibi me daturum Titio: ſecus ſi in abſentem, ut, Promitto Titio. Quia in priori caſu contrahitur cum præſenti, & ita concurrit mutuus illius, & promittentis conſenſus: in poſteriori vero nullo pacto contrahitur cum præſenti. Sic limitant Pan. d. cap. Si cautio n. 6. Fel. Jaſ. Menchaca n. 6. Cov. Gutier. Ant. Gab. proxime cit. quamvis enim Cov. valde obſcure loquatur eo n. 9. verſ. 9. initio, at in fin. & ver. 10. ſe explicat, & ita intelligit illum Matienzo d. gl. 5. n. 6. & hæc ſent. cum hac moderatione intellecta eſt valde probabilis.

18 II. Sententia, quam veriorem reputo, ait non oriri naturalem obligationem. Prob. quia dum lex contractui reſiſtit, nulla oritur naturalis obligatio, ut dixi nu. 16. Sed lex huic contractui reſiſtit illum omnino caſſans, ut clare videtur probare. §. Si quis alii, inſt. de inut. ſtip. ubi dicitur, ſi quis alii ſtipuletur, nihil agere, & l. Si ita ſtipulatus, la 6. §. Chryſogonus ver. Nullam ff. de verb. oblig. ubi dicitur nullam prorſus oriri obligationem: & l. certi condictio, §. Quoniam, verſ. Nulla, & verſ. Inutiliter, ff. ſi cert. peta. appellatur talis ſtipulatio nulla, & inutilis, & verſ. Idem quæri, & ver. Numerav, æquiparatur ſub conditione impoſſibili ſtipulari, & alii ſtipulari, ſed in priori caſu ſtipulatio eſt prorſus nulla, ut dicitur ibi, & l. Impoſſibilis, ff. de verb. obl. ergo & in poſteriori. 2. quia §. alteri inſt. de inut. ſtip. & l. Stipulatio iſta. §. Alteri. & §. Si ſtipuler, ff. de verb. obl. & l. 7. tit. 11. p. 5. dicitur non poſſe alterum alteri ſtipulari, ſed negatio juncta verbo poteſt, inducit neceſſitatem, & tollit omnem potentiam, gl. celebris regula, Non poteſt, de reg. jur. in 6. verſ. Non poteſt, Jaſon. l. Non dubium, n. 30. C. de leg. ergo nulla oritur obligatio, nam ſi naturalis oriretur, non eſſet actus omnino impoſſibilis. Tandem quia contractus requirit conſenſum duorum, ut perfectus ſit, l. 1. §. de pactis, ſed in hoc caſu non concurrit conſenſus duorum: nam tantum verbo tenus promitto præſenti, cum executio, & effectus promiſſionis ſit in abſentem, nec hujus, qui præſens eſt, eam impleri intereſt, ergo ante acceptationem abſentis nullam pariet obligationem, & revocari poterit, & confirmatur, quia quamvis aſſereremus ſecluſa lege poſitiva obligare hanc promiſſionem, at jus civile in reipublicæ commodum ad lites relegandas decernere potuit has promiſſiones nullam vim obligandi habere: id autem manifeſte ſtatutum videtur juribus citatis. Quare hanc ſententiam tenent Bart. l. Si unus, §. Pactus n. 16. ff. de pactis, Reiner. de Forlivio, Angel. Raph. Cuman. Paul. Alex. l. Stipulatio iſta §. Alteri, ff. de verb. oblig. Pan. in proœm. decret. Greg. parte quæ incipit, Gregorius dividitur nu. 25. Ant. Gom. to. 2. var. c. 9. nu. 1. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 62. P. Molin. to. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 263. §. Operæ pretium, & loquitur expreſſe Pan. quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, & addit poſſe abſque peccato promittentem ante abſentis acceptationem reſilire: & Molina d. c. 2. n. 62. loquitur etiam quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, nam n. 65. reprobat Gloſſam, c. Quoties cordis oculus 1. q. 7. verb. Et per te, dicentem obligare, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: & huic ſent. valde favet Covar. de pactis, 2. p. §. 4. n. 10. nam ubi dixerat n. 9. oriri naturalem obligationem, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: dicit n. 10. verſ. 11. eſſe valde dubiam hanc ſententiam, & invitum illi accedere, eo quod eſt communis, & facilius poſſe defendi, jus illi reſiſtere, & ſic non oriri naturalem obligationem.

19 Ad 1. arg. dico cum Covar. de pact. 2. p. §. 4. n. 4. verſ. Deinde, ubi alios refert, quod quando contractus principalis non valet, non valet etiam adjectio pœnæ, eſt verum, niſi ratio ob quam contractus principalis non valet, deficiat, quando pœna adjicitur, quod hic contingit, quia ideo ſtipulatio alterius pro altero non valet: quia ſua non intereſt; at quando pœna adjicitur, deficit hæc ratio, quia ſua intereſt, nam ea pena ad ſtipulantem pertinet, & ipſi ſolvenda eſt, & ideo valet adjectio pœnæ: unde dicit Joachim. inſt. de inutil. ſtipul. §. Alteri, quod in hoc caſu non ponitur penam tamquam acceſſoriam ipſi ſtipulationi, ſed eſt quaſi novus contractus, & ſic utile per inutile non vitiatur. Ad 2. deſumptum ex l. Stichum, reſpondeo, obligationem naturalem oriri ex conſenſu, quando illi lex humana non reſiſtit, at hic reſiſtit, ſic reſpondet Covar. d. §. 4. n. 6. verſo 4. fin.

S U M M A R I U M.

An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio jure canonico? prima opinio, oriri, n. 20.

2. Verior, non oriri, 21.

Solvuntur argum. & explicantur c. 1. & c. Qualiter de pact. & c. ſi tibi abſenti, de præben. in 6. n. 22.

Poſt num. 22. invenies alia ſummaria, quæ deſunt.

20 QUæſtio II. An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio jure canonico: duas contrarias communes opiniones refert Oroſſius l. Tale pactum, in pr. nu. 16. & ſeq. ff. de pactis I. ſent. eſt obligare talem ſtipulationem de jure canon. Prob. ſtipulatio alteri per alterum facta eſt pactum, ut docet gloſſ. l. 1 verb. In idem, fine ff. de pact. & ibi Bart. in princ n. 2. Sed jure canonico ex pacto nudo oritur obligatio, c. 1. de pactis, ibi, inita pacta ſuam obtineant firmitatem: ergo, 2. prob. ex c. Qualiter, de pactis, ibi, ſtudioſe agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur opere compleantur, ubi verbum promittuntur nimis generale eſt, & non petitur ut interveniat pactum, ſed unius tantum promiſſio. 3. Prob. ex c. Si tibi abſenti de præb. in 6. ubi habetur, ſi Epiſcopus conferat abſenti beneficium, non ſtatim acquiri abſenti, Epiſcopum tamen non poſſe revocare, donec abſens certior factus nolit acceptare. Ita tenent Ant. c. Si cautio, n. 7. fine, de fide inſtr. & ibi Panor. n. 6. gl. c. Quoties cordis verb. Et per te 1. q. 7. Alex. de Nevo, c. Sicut, n. 15. de ſponſ. Imol. l. ſtipulatio iſta, §. Si ſtipuler. ff. de verb. oblig. Fortun. l. 1. n. 23. 24. ff. de pactis, Sylv. verb Lex. q. 10. dict. 12. Covar. de pact. 2. p. §. 4. n. 9. ut clarius ſe explicat verſ. 9 fine, & verſ. 10. Ant. Gab. to. 3. comm. lib. 3. tit. de verb. oblig. concl. 1. n. 68. Matienzo lib. 5. recop. t. 16. l. 2. gl. 5. n. 4. Gutier repetit. l. unic. C. Quando non peten. partes, n. 34. & de juram. 1. p. c. 36. n. 3. Imo de ſimplici promiſſione nondum acceptata, docet idem Pan. d. c. Qualiter, nu. unico. Hinc inferunt Sylveſt. & Matien. non poſſe promittentem in foro conſcientiæ reſilire. Moderantur tamen hanc ſent. gl. Pan. d. c. Si cautio n. 6. Covar. Ant. Gabr. & Gutier. quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, ut Promitto tibi me daturum Titio: & eſt ſatis probabilis hæc ſententia, cum hac moderatione.

21 II. Sent. probabilior dicit etiam jure canonico non valere ſtipulationem alteri per alterum factam: prob. ex c. Quamquam de uſuris, in 6. ubi probatur, non poſſe quemquam alteri acquirere niſi perſona publica ſit, ut notarius, vel ſacerdos parochialis. Item quia c. 1. de pact. tantum definit inita pacta eſſe ſervanda, & ſic pactum nudum jure canonico obligare: in quo corrigitur ſolemnitas ſtipulationis jure civili requiſita, non vero acceptatio neceſſaria, quia non dicitur pactum etiam nudum, niſi duorum conſenſus concurrat. l. Lab, eo ff. de verb. ſig. l. ſi ego, ff. de neg geſt. Et ita hanc ſent. tenent Pan. c. Inter univerſas n. ult. de elect., & proœm. decret. Greg. parte, quæ incipit. Greg. dividitur n. 25. & c. Si cautio n. 6. de fide inſtrum. ubi Felin. n. 8. Jaſon l. Stipulatio iſta, §. Alteri n. 5. ff. de verb. oblig. Molin. l. 4. de primogen. c. 2. n. 62. Gutier. mutans ſent. quam prius tenuerat, c. Quamvis pactum in 2. edit. in prin. n. 55. Ant. Gom. tom. 2. variar. c. 9. n. 1. P. Molin. t. 2. de iuſt. tr. 2. diſp. 263. §. Operæ Pretium, & loquuntur Pan. & Felin. expreſſe, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: nec decipiatur aliquis eo, quod dicunt via denunciationis evangelicæ poſſe procedi, ut hic promittens ſervet fidem: id enim aſſerunt, quia ſentiunt oriri obligationem naturalem, quod reprobavi n. 18. Et eodem pacto loquuntur, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, Mol. n. 65. & Gutier. d. n. 55. nam reprobant. Gl. d. c. quoties aſſerentem obligare promiſſionem, quando verba diriguntur in præſentem.

22 Ad 1. arg. fateor eſſe pactum, quando ſtipulatur perſona, quæ poteſt ſtipulari, quia cum ſua interſit, geratque abſentis vices, eſt legitima perſona ad acceptandum: ſecus quando non eſt ex iis, qui ſtipulari poſſunt, quia cum ſua non interſit, oretenus ſolum fit ei promiſſio, & ſic non eſt legitima perſona, ut acceptet, & ita c. primum, de pactis loquitur de eo, quod verum pactum eſt, ſcilicet quando perſona legitima ſtipulatur. Ad 2. deſumptum ex c. Qualiter, dico ibi eſſe ſermonem de promiſſione acceptata. Ad 3. ex c. ſi tibi abſenti, dico cum Covar. de pact. 2 p. §. 4. n. 15. loqui in beneficialibus, in quibus eſt ſpeciale, quia beneficii collatio non eſt donatio, ſed executio ejus quod Epiſcopus tenebatur facere, & ideo jus canonicum ſtatuit, ſtatim valere.

S U M M A R I U M.

Quando ſtipulatio pro altero facta firmatur juramento, an valeat 1. opinio, valere, n. 23.

2. Verior negativa, n. 24. & ibi an ſit perjurus.

Quid ſi juramentum fiat ſoli Deo 25.

Solutio ad arg. n. 26. & explicatur c. Si vero de jurejur.

Poſt n. 26. reperies alia ſummaria.

23 QUæſtio III. An valeat ſtipulatio alteri per alterum facta, ita ut tertio cedere non liceat ante abſentis acceptationem, ſi juramento talis promiſſio firmetur. Duplex eſt ſent. I. ait valere, nec poſſe promiſſorem retrocedere, quia hoc juramentum non eſt contra bonos mores, ut conſtat, nec contra bonum commune, ergo ſervandum eſt, c. Si vero de jurejur. Hanc tenet Bart. l. Si quis pro eo, n. 12. ff. de fidejuſſ. Jaſ. l. ſtipulatio iſta. §. Alteri n. 4. ff. de verb. obl. & ibi Alex. n. 9. Bald. l. Nam & poſtea §. Jusjurandum num. unico, ff. de jurejur. Pan. in proœm. decretalium, parte quæ incipit. Greg. dividitur nu. 25. & ibi Fel. parte, quæ incipit, Greg. epiſc. n. 24. Anton. & Imola, quos refert, & ſequitur Covar. de pact. 2. p. §. 4. n. 11. & 16. Rolan. l. 1. conſ. 19. n. 29. & 30. Ant. Gabr. cum multis aliis, quos refert tom. 3. comm. t. de verb. obl. concl. 1. n. 69. Menchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. n. 10. deciſ. Pædemon. 70. n. 9 limitans quando juramentum eſt de futuro. Seraphinus de privil. juram. priv. 24 num. 2. & 3. Gutier. de juram. confirm. 1. p. c. 36. nu. 4. & 5. & ex Theologis P. Molin. to. 2. de juſtitia tr. 2. diſ. 265. ad finem, & addit Gutier. idem eſſe, quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem. Idem tenet, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, gl. c. Quoties cordis oculus, verb. Et per te. 1 q. 7. Imo licet nullus ſtipuletur nomine abſentis, quando adeſt juramentum non revocandi, non poſſe revocari tenet Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Villalob. in antiq. juris, lit. D. n. 174. Gutier. de pact. in 1. edit. in pr. n. 54. & 55. Molin. d. diſp. 263. §. Reſponderi poteſt. Et adhuc quamvis juramentum non adſit, ſi promittens abſenti promittat ſe non revocaturum, dicunt Greg. Lop. & Molin. proxime cit. non poſſe revocare etiam ante abſentis acceptationem, & hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

24 II. Tamen ſent. cui adhæreo, ait, quamvis adſit juramentum, & pactum non revocandi, poſſe adhuc ante abſentis acceptationem revocari. Prob. quia juramentum ſortitur naturam primordialem, & conditionem actus, ſuper quo interponitur, l. fi. C. de non nu. pecun. l. fin. ff. qui ſatiſd. cogatur, l. 27. verb. Otroſi decimos t. 11. p. 3. Sed donatio facta abſenti habet ex ſui natura primordiali tacitam conditionem ſi acceptetur, nec aliter eſt viſus donans velle ſe obligare, ut probavi diſp. præced. n. 10. ergo pactum, & juramentum non revocandi eam habet tacitam conditionem, ſi acceptetur, & proinde ante acceptationem abſentis poterit revocari. Item quia per juramentum, vel pactum nemo obligatur, niſi conſentiat ille, cui fit ut docent Archidiac. c. Quacumque, 22. q. 5. fin. Ant. & Pan. c. Sicut el 3. de jurejur. Jaſon. l. Non erit, §. fi. n. 1. 10. & ff. de jurejur. Tandem quia licet Deus adducatur in teſtem talis promiſſionis, at cum ſit homini facta, & non ipſi Deo per modum voti, Deus minime acceptat, donec homo ipſe, cui jurans obligatur acceptet, ergo ante ejus acceptationem nihil ita firmum actum eſt, quin revocari poſſit, & ita de priori ſententia dubitant Pan. c. Cum contingat, de jurejur. num. 25 & ibi Alciat. num. 121. Joachin. inſt. de inut. diſt. §. Si quis alteri num. 7. & hanc 2. ſent. docent Bald. ſibi contrarius d. c. Cum contingat, concl. 5. num. 26. Faber, & Roman. & multi alii, quos refert deciſ. Pedemont. 70. num. 8. Dec. conſ. 342. num. 25. 26. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 65. 66. Burgos de Paz ſenor. conſ. 14. num. 21. & Burgos de Paz junior. q. 10. civili n. 46. Gut. c. Quamvis pactum in 2. edit. in princ. num. 55. mutans ſent. quam ibi in priori edit. ſecutus fuerat, & loquuntur Gutier. & Molin. d. nu. 65. etiam quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: reprobant enim

enim *gl. d. c. Quoties*, quæ contrarium dixit, quando verba promiſſionis in præſentem diriguntur. Nec audiendus eſt *Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. n. 25.* ubi ait valere quidem revocationem, reum tamen eſſe perjurii revocantem: nam in contrarium ſunt ceteri Doctores citati, ajunt enim ſubintelligi conditionem, ſi abſens acceptaverit: unde cum ante acceptationem impleta non ſit conditio, nullum jus acquiſitum eſt abſenti, ac proinde juramentum minime obligat, & poterit abſque perjurii metu promiſſio revocari.

25 Obſervandum eſt, hanc ſent. accipiendam eſſe, niſi juramentum fieret ipſi Deo, propter ejus honorem de promiſſione aliqua pia implenda; tunc enim haberet rationem voti, & ſic revocari non poſſet: cum tamen jus non acquiratur homini, ſed ſoli Deo, poteſt per relaxationem, vel commutationem, tolli inconſulto homine: ut in materia de juramento tenent communiter Doctores.

26 Ad argum. contrarium deſumptum ex *c. ſi vero, de jurejur.* dico, juramentum, quod non eſt contra bonos mores, eſſe ſervandum, niſi habeat tacitam conditionem, quæ nondum impleta eſt: ut, qui juravit aliquam ſe ducturum, reus non eſt perjurii, ſi ipſam poſtea fornicantem minime ducat, quia juramentum illud tacitam habebat conditionem, ſi res in eodem ſtatu permanſerit, quæ conditio defecit, & ita non obligat juramentum, ut habetur *c. Quemadmodum de jurej.* Sic ergo juramentum donandi abſenti, & non revocandi donationem, tacitam habet conditionem, ſi pactum id juramento ſtabilitum acceptetur, ut bene explicat *Mol. Burgos de Paz junior. Gutier. n. 55.* quos retuli n. 24.

SUMMARIUM.

An jure regni attento valeat ſtipulatio pro altero facta n. 27. & ibi refertur 1. opinio aſſerens valere.
2. Sentent. verior, non valere: & explicatur l. 2. t. 16. lib. 5. recop. Caſtellæ 28.
Poſt num. 28. habentur cetera ſummaria.

27 QUæſtio IV. An attento jure noviſſimo regni Caſtellæ poſſit quilibet ſtipulari pro alio, atque ita correctum ſit jus commune. Quidam id aſſeverant, per *l. t. 16. lib. 5. recop.* ibi, *y no pueda poner excepcion, quæ no fue hecha eſtipulacion, o que fue hecho el contratto entre abſentes, o que fue hecho a otra perſona privada en nombre de otros entre abſentes.* Sic *Covar. de pact. 2. p. §. 4. n. 10. v. 13. Greg. Lop. l. 7. t. 11. p. 5. ver. Terceru perſona, Gutier. repetit. l. unic. n. 35. C. Quando non peten. par. & de juram. 1. p. c. 36. n. 3. Matienzo l. 25. recop. t. 16. l. 2. gl. 6. 5. nu. 7. P. Mol. 2. tom. de juſt. tr. 2. diſp. 264. fin.* additque ex omnium ſententia eſſe juxta hujus regni jus donationem abſenti factam; quando privatus nomine abſentis acceptavit, effici ſtatim irrevocabilem: & loquuntur expreſſe *Greg. Lop. l. 48. verb. En nomet. 5. p. 5. & Matien. d. l. 2. gl. 5. n. 6.* etiam quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem.

28 Fateor horum authoritatem eſſe magni momenti, nec contemnendam: verum perſuadere mihi non poſſum hanc ſententiam; quia non video ubi *d. l. lex* 2. corrigat jus commune; ſcopus enim illius eſt ſolum corrigere ſtipulationis ſolemnitatem jure communi petitam, ut dixi diſp. præc. n. 19. non tamen acceptationem neceſſariam ad donationem, & ita lex illa 2. ut promiſſio abſenti facta obliget, petit, ut promittens animum ſe obligandi habeat, ibi, *pareciendo que alguno ſe qui ſe obligar a otro*, & ſuppoſito eo animo procedunt cetera, quæ ſequuntur, *no ſe pueda poner exception, que fue hecho el contratto entre abſentes, o que fue hecho otra perſona privada en nombre de otro.* Sed hunc animum ſe obligandi nemo habet ante abſentis acceptationem, ut probavi d. n. 19. ergo ante abſentis acceptationem talis ſtipulatio nil operabitur. Item quia, ut ſtipuletur perſona, cujus intereſt, & non quicunque privatus, non pertinet ad ſolemnitates jure civili requiſitas, ſed ad ipſam acceptationis ſubſtantiam, quæ petit unionem voluntatum promittentis, & ejus, cui promiſſio fit, ut probavi diſp. præced. n. 3. & 20. Sed quando privatus, cujus nihil intereſt, ſtipulatur, ſeu acceptat nomine abſentis, minime uniantur hæ voluntates, nam ſtipulans non repræſentat abſentis perſonam, & promiſſio ore tenus ipſi fit, cum ſua nihil interſit: quod mire explicatur §. *Alteri, inſt. de inutil. ſtipul.* ibi, *inventæ ſunt ſtipulationes vel obligationes, ut unuſquiſque acquirat ſibi, quod ſua intereſt: ceterum ſi aliis detur, nihil intereſt ſtipulatoris*: ergo manifeſte *d. l. 2.* non decernit firmam & irrevocabilem eſſe donationem privato ſtipulanti nomine abſentis: ſed ſenſus illius eſt, quamvis non ſervetur ſolemnitas ſtipulationis jure civili requiſita, firma ſit promiſſio in abſentia facta, acceptatione ſecuta, ſive privatus, ſive quilibet alius, ſive nullus abſentis nomine ſtipuletur: quod quidem jure communi attento non ſufficiebat, ſed revocari poterat etiam acceptatione abſentis ſecuta, niſi perſona, cujus intererat, ſtipulata eſſet: & in ea ſtipulatione ſervaretur ſolemnitas juris civilis, de qua dixi diſp. præc. n. 19. Et ita pro hac ſententia videntur eſſe *Molina, Burgos de Paz, & Azebedo*, qui (ut hac diſp. n. 11. retuli) aſſerunt, notarium, quamvis perſona publica ſit, minime poſſe ſtipulari pro abſente, & non obſtante ea ſtipulatione poſſe revocari promiſſionem ante abſentis acceptationem, & tamen manifeſte loquuntur, attenta etiam *d. l. 2.* quam ex profeſſo, & latiſſime ibi explanant.

SUMMARIUM.

An promiſſio matrimonii ſtipulante aliquo pro abſente valeat: duplex eſt promiſſio matrimonii num. 29.
Prima opinio ait valere, 30.
Promiſſio reſpectiva quamvis pia ſit, poteſt revocari ante acceptationem abſentis, quocumque pro abſenti ſtipulante, 31.
Fallit, ſi ſtipulans aliquid nomine proprio promittat: non eſſent tamen ſponſalia, & poſſet ſtipulans fidem remittere, 32.
Quid quando promiſſio eſt reſpectiva, & alter promittit nuncio miſſo ad petendam matrimonii promiſſionem, 33.
Quid, ſi medio illo nuncio promiſi matrimonium abſenti, qui coram eodem nuncio repromittat, 34.
Quid ſi coram alio repromittat, 35.
Quid ſi promiſſio gratuita matrimonii fiat ſtipulante aliquo pro abſente, & quando cenſeatur ſtipulari, an ſufficiat ad id præſentia, 36.
An poſſit hic ſtipulans remittere fidem nu. 37. & explicatur reg. Nihil tam naturale, ff. de reg. jur.
An quando eſt cauſa pia, matrimonium poſſit revocari quocumque ſtipulante pro abſenti, 38.
Quid ſi juramentum intercedat, an poſſit promiſſio revocari, 39.
Solvitur argum. & explicatur c. Sicut de ſponſalibus, 40.

QUæſtio V. An promiſſio matrimonii in abſentia facta, 29
aliquo ſtipulante, ſeu acceptante nomine abſentis ita obliget, ut revocari minime poſſit. Hucuſque de ſtipulationis obligatione multa præmiſimus, ut inde quid in matrimonii ſtipulatione ſentiendum ſit, colligeremus: jam tandem ad ipſam promiſſionem matrimonii accedimus, & ut clare, ac diſtincte procedamus, revocanda eſt in memoriam diſtinctio illa promiſſionis matrimonii habita diſp. 5. n. 11. nempe alia eſt reſpectiva, & per modum contractus, ultro citroque obligatorii, alia vero gratuita non expectans repromiſſionem. Tres ergo priores concl. de promiſſione reſpectiva erunt: ceteræ vero de gratuita.

Circa quæſtionem hanc aliqui cenſent eſſe ſpecialem in ma- 30
trimon. promiſſione, ut poſſit alter alteri abſenti ſtipulari, id eſt, acquirere illi obligationem, & proinde juxta illos non poterit promittens reſilire etiam ante abſentis acceptationem. Prob. ex *cap. Sicut, de ſponſalibus*, ubi quidam juravit patri ſe ejus filiam ducturum, & tamen ponitur promiſſio tanquam valida. Sic *Gloſ. cap. Ubi non eſt ver. Nihil 30. qu. 2. Alex. de Novo d. cap. Sicut num. 15.* & (ut in ſimili dixi diſp. præced. nu. 23.) DD. aſſerentes, ſtipulationem hanc naturaliter, & jure canonico obligare, & quando firmatur juramento: idem dicent in hac promiſſione matrimonii.

I. Tamen concluſ. ſit, quando promiſſio matrimonii eſt 31
reſpectiva, quicumque nomine abſentis ſtipuletur, abſque illius ſpeciali mandato ad repromittendum, & quamvis verba promiſſionis dirigantur in præſentem, ut Promitto tibi me ducturum Mariam, poteſt ante abſentis repromiſſionem, quæ viciſſim priori contrahenti nota ſit, revocari. Prob. ex dictis in hac diſp. num. 12. ubi probavimus, neminem pro alio ſtipulari poſſe in contractibus ultro citroque obligatoriis, & non obſtante ſtipulatione liberum eſſe contrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius nota ſibi ſit.

Intellige tamen hanc concluſ. niſi alter ſtipulans contra- 32
heret promittendo pro abſenti matrimonium, quæ promiſſio intelligitur, id eſt, ſe facturum, & curaturum (ut dicemus infra diſp. 24. n. 11.) tunc enim non poteſt promittens reſilire, & ratio eſt, quia eſt mutuus contractus utrimque celebratus, & ſicut ſtipulans poteſt cogi, ut curat, & faciat, quod in ſe eſt, ad quod ſe obligavit, ita & promittens tenetur fidem ſervare. Item probatur ex *c. Sicut de ſponſalibus*, ibi, *cum parochianus tuus P. Mulierem ſe ducturum in conjugem in manus patris ejuſdem P. jurantis, quod eam ſibi traderet in uxorem*, ubi ponderatur patrem iniiſſe pactum tradendi puellam, ut promiſſio patris firma eſſet. Non tamen ſunt ſponſalia, quia nec parentes ipſi contrahere poſſunt ſponſalia pro filiis abſque eorum conſenſu, *c. unic §. finali, de deſp. impub. in 6.* Poteſt tamen ſtipulans antequam parti abſenti intimet, remittere hanc ſponſionem, quia obligatio non eſt acquiſita abſenti, ſed huic ſtipulanti: at ſi intimaret abſenti, & ille acceptaret, jam non poſſet remittere: quia jus, ut alter ſibi fidem ſervaret, ceſſit in abſentem, in cujus favorem ſtipulatus fuerat.

II. Concl. quando promiſſio eſt reſpectiva, quamvis alter 33
promittat nuncio miſſo a ſponſo ad petendam promiſſionis fidem, dum non intimatur ſponſæ, ut repromittat, illaque repromiſerit, poteſt adhuc reſilire, quia ante alterius repromiſſionem contractus nondum eſt perfectus: nec nuncius poteſt nomine abſentis repromittere, niſi ſpeciale ad id mandatum habeat, ut in matrimonio definitum eſt, *c. fin. de procur. in 6.* & conſequenter idem in ſponſalibus dicendum eſt, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* eo quod ſunt initium quoddam matrimonii: & quamvis nuncius ille promiſſionem matrimonii acceptare poſſit, (*ut dixi diſp. præced. n. 29.*) non tamen ea acceptatio ſufficit, ut alterius promiſſio reſpectiva efficiatur irrevocabilis: exigitur enim ad id mutua promiſſio contractum perficiens, ut dixi hac diſp. n. 12.

III. Con

34 III. Concl. quando promiſſio eſt reſpectiva; ſi mittatur nuncius non tantum ad petendam matrimonii promiſſionem, ſed ut mittens promiſſionem alteri intimet, ſatis eſt, ut alter coram illo repromittat, ut ſponſalia perficiantur, neutrique abſque alterius conſenſu revocare liceat. Prob. quia ſolum deſiderabatur alterius repromiſſio, ſed in hoc caſu jam concurrit, ergo ſunt vera ſponſalia. Dices, forſan hanc repromiſſionem non eſſe intimatam priori promittenti, ut ab ipſo acceptetur. Reſp. eo ipſo, quod nuncius miſſus eſt ad intimandam promiſſionem reſpectivam, quæ ex natura ſua repromiſſionem expectat, facultatem habet acceptandi nomine mittentis repromiſſionem, ut dixi diſp. præced. n. 29. & conſtabit ex DD. allegandis n. ſeq.

35 Non modica tamen eſt difficultas, an ſufficiat non coram eo nuncio, ſed coram quocumque alio repromittere; multi enim aſſerunt, ſi quis per litteras, aut nuncium intimet ſuum conſenſum in matrimonium feminæ, non ſatis eſſe, ut recipiens litteras, vel nuncium interius conſentiat, ſufficere tamen, ſi conſenſu exprimat, vel mittenti litteras, reſcribendo ipſi, vel alii cuicumque. Sic *Archid. c. Nec illud, n. 5. 30. q. 5. & c. ſi prope finem, de procur. in 6.* ubi *Joan. Andr. prope finem. Anchar. fin. Dominicus ibi, §. Sane, n. 3. & ibi Francus num. 5. Fel. conſ. 40. n. 12. Zaſius conſ. 3. n. 8. vol. 2. Alex conſ. 146. nu. 11. vol. 5. Ang. Matrimonium 2. num. 20. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. Aſtenſis, & Rodenſis*, quos refert, & ſequitur *Sylveſt. Matrimonium 5. q. 12. Tabiena Matrimonium 2. qu. 6. n. 7. Veracruz 1. p. ſpeculi, ad 16. dub. 7. verſ. Sede modo. Enriquez l. 11. de matr. c. 2. n. 6. in commento, lit. M. Vivald. candel. ſacrament. 1. p. materia de matr. n. 46.* Ceterum dicendum eſt, neceſſariam eſſe repromiſſionem illam, & acceptationem fieri coram nuncio a promittente miſſo, vel ſaltem per epiſtolam, aut nuncium repromittentis eadem promittenti miſſum ante quam intimationem promittenti factam poterit libere reſilire, cum nondum ſit contractus perfectus, eo quod repromiſſio non eſt intimata promittenti, nec ejus nuncio: nec ſufficiet, ſi coram alio acceptet, & caſu perveniat ad promittentis aures repromiſſio illa: ut dicebam diſp. præc. n. 28. Probatur, quia in matr. & ſponſalibus ſicut traditio, & promiſſio debet eſſe ſenſibilis ei, cui fit, ita etiam acceptatio, & repromiſſio: cum non ſit major ratio de una, quam de alia, imo major ratio militat, ut acceptatio, & repromiſſio illa ſint ſenſibilis, cum ſit ultimum complementum: ergo nec matrimonium, nec ſponſalia perficiuntur, donec acceptatio traditionis, & repromiſſio conſtet ſe tradenti, vel promittenti per nuncium ad id deſtinatum, vel nuncio ab eodem miſſo, qui ad id videtur habere poteſtatem. Et confirm. quia ſi quando matrim., vel ſponſalia contrahuntur inter præſentes, vir diceret: Accipio, vel accipiam te in meam, & ipſa ſecreto reſponderet, ita, ut nec verbo, nec ſigno perciperet vir ejus conſenſum, non eſſet matrimonium, nec ſponſalia. Quia perinde eſt, ac ſi ille conſenſus internus eſſet, cum verba, vel ſigna requiſita in ſponſalibus, & matr. non ordinentur, ut aliis notus ſit conſenſus, ſed ipſiſmet contrahentibus, qui ſe tradere, & acceptare debent, ergo. Tandem, quia nemo acceptare poteſt, quod ſibi ignotum eſt, ergo ſi non manifeſtetur acceptatio, & repromiſſio priori promittenti, vel ejus nuncio, ſed alii, qui non mittatur, ut illi intimet, non ſufficiet. Pro hac ſententia videtur *Hoſtienſ. ſum. t. de ſponſalibus, §. Qualiter contrahantur n. 6.* ubi hæc inquit, *Abſens abſenti deſponſari poteſt, ſi abſens hoc ſciat, puta, quia nuncium miſit, vel de conſcientia ſua hoc fit, vel poſtea ratum habet.* Idem videtur tenere *Alex. de Nevo c. Dilectus, de ſponſalibus n. 21.* ubi dicit non eſſe matrimonium, ſi dicam alii, donec perveniat ad alterius notitiam. Idem videntur tenere *Abul. c. 29. Geneſ. qu. 10. & Soto 4. d. 27. qu. 1. a. 3. verſ. Poſtremo tandem*, ubi dicunt matr. non ſolum exigere duarum perſonarum legitimum conſenſum, ſed etiam, ut is ſit mutuus; dici autem mutuum, quando utrique conſtat alterum in eum conſentire; & requiri intimari eidem mittenti, nec ſufficere cuicumque alii, docent *Veracruz append. ad ſpec. dub. 3. fi. Bart. a Ledeſ. de matr. dub. 18. f. 1282. Petr. de Ledeſ. de matr. qu. 45. a. 3. dub. ult. in ult. in ſolut. ad 1.* i

36 IV. Concluſio, quando promiſſio n abſentia facta eſt gratuita, ſi fiat coram perſonis, quæ abſentis nomine ſtipulari poſſunt, quas retuli hac diſp. a n. 5. uſque ad n. 9. non poteſt promittens retrocedere, ſi ille præſens abſentis nomine ſtipuletur, & promiſſio fiat per verba directa in præſentem, ut, Promitto tibi me contracturum cum Maria, vel per verba imperſonalia, ut, Promitto me contracturum cum Maria: ſecus ſi verba promiſſionis dirigantur in abſentem, ut, Promitto Mariæ abſenti matrimonium. Prob., quia (ut dixi n. 3.) non poteſt promiſſio revocari facta per verba imperſonalia, vel per verba directa in præſentem ſtipulante eo, qui ſtipulari poteſt nomine abſentis, ſecus quando per verba directa in abſentem. Dixi autem, ſtipulante eo, qui ſtipulari poteſt, quia non ſufficeret ejus præſentia, ut diceretur ſtipulari, ſed oportet, ut nomine abſentis acceptet: ut colligitur ex *Gl. l. Illud, verb. Alia, fine, C. de ſacroſ. Eccl. & ibi Bart. nu. 6. Bald. n. 2. Alber. nu. 1. Paul. n. 6. Salic. n. 2.* ubi dicunt, quamvis donet aliquis cauſæ piæ coram multis, non valere nemine acceptante pro cauſa pia: ergo ſentiunt non dici ſtipulati per ſolam præſentiam, & clarius hoc videtur tenere *Angel. inſtit. de adopt. §. Cum autem n. 5.* ubi ait notarium ſtipulantem pro abſente ſic dicturum eſſe, ut valeat, Promittis mihi recipienti pro Titio abſenti.

37 Rogabis tamen an hic ſtipulans abſentis nomine caſu quo ſtipulari poteſt, remittere valeat ſponſionem, videtur enim poſſe, quia omne vinculum eo modo diſſolvi poteſt, quo colligatum eſt, *l. Nihil tam naturale, ff. de regul. jur.* ergo ſi per promiſſionem hujus ſtipulantis obligatio contracta eſt, per ejuſdem remiſſionem diſſolvetur. Dicendum tamen eſt non poſſe; quia per ejus ſtipulationem jus eſt abſenti acquiſitum: unde *regul. illa*, nihil non procedit poſt jus comparatum tertio, & ita tenuit Senatus Pedemont. ut refert *deciſio Pedemont. 70. num. 14. & Matth. de Afflictis*, quam ibi refert: Quamvis collector illarum deciſionum dicat ſe tenuiſſe contrarium.

Ultima concluſio, quando promiſſio matrimonii facta ab- 38
ſenti eſt cauſa pia, ſi verba promiſſionis in præſentem dirigantur, ut, Promitto tibi me ducturum Mariam pauperem, & præſens ſtipuletur abſentis nomine, non poteſt revocari, quando promiſſio illa gratuita eſt. Probatur ex dictis n. 10. ubi favore cauſæ piæ diximus quemlibet poſſe ſtipulari verbis directis in præſentem: ſecus ſi verba dirigantur in abſentem, nec poteſt revocari, quando verba ſunt imperſonalia per dicta n. 36.

Tandem nota in omnibus caſibus in quibus promiſſio- 39
nem matrimonii factam abſenti diximus, poſſe revocari ante acceptationem, poſſe etiam licet adſit juramentum de non revocando, niſi, juramentum illud fiat per modum voti Deo, caſu quo matrim. poſſit eſſe materiam voti, quem explicuimus ſupra diſp. 4. num. 7. & caſu quo valeret juramentum per modum voti poſſet commutari, & relaxari abſque abſentis conſenſu. Prob. ex dictis hac diſput. num. 24. 25. ubi diximus promiſſionem non acceptatam revocari poſſe, licet juramento firmetur, niſi juramentum fiat per modum voti, quo caſu diximus poſſe relaxari, & commutari.

Ad arg. deſumptum ex *Sicut de ſponſalib.* conſtat ex di- 40
ctis n. 32. ibi enim pater non ſolum ſtipulatus eſt pro filia, ſed nomine ſuo contraxit promittendo ſe traditurum filiam.

DISPUTATIO VIII.

Qualis deliberatio deſideretur, ut promiſſio legitima ſit ad ſponſalia conſtituenda.

SUMMARIUM.

In quo difficultas verſetur, & quot ſint hic diſputanda, n. 1
Triplex eſt in voluntate motus. 2.
Quotuplex eſt deliberatio, 3.
Prima ſententia; requiri plenam deliberationem in quacumque promiſſione, & in voto, & an facta calore iracundiæ valeant, 4.
Secunda ſententia verior: non requiri, n. 5. Et ibi, an ſufficiat deliberatio, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale.
An ſemper ſufficiat deliberatio, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, 6.
Quid præmeditandum ſit, ut ſit deliberatio ſufficiens ad ſponſalia conſtituenda, num. 7. & an id poſſit fieri abſque temporis mora.
An ſit ſufficiens indicium defectus deliberationis requiſitæ, ſi tranſacto ſubito illo motu peniteat actus geſti, 8.
An error, aut metus tollat deliberationem requiſitam, ut valeant ſponſalia remiſſive, 9.
In dubio cum quis calore iracundiæ contrahit, an præſumendum ſit defuiſſe debitam deliberationem, 10.
Solvuntur argumenta, & explicantur l. 2. ff. ad l. Jul. majeſt. & l. Quicquid ff. de reg. jur. nu. 11. & an ſufficiat deliberatio virtualis remiſſive.
Poſt num. 11. invenies ſummaria, quæ deſiderantur.

CUm promiſſio includat actum intellectus ordinantis, & 1
deliberantis, & voluntatis animum ſe obligandi, & promittendi habentis, duplici ex parte claudicare poteſt, ne ſponſalia conſtituat: nempe, aut deliberationis, aut propoſiti ſe obligandi, & promittendi defectu.

In præſenti ergo diſputatione ſermo erit de deliberationis defectu: in ſequenti vero de defectu propoſiti ſe obligandi. Defectus autem deliberationis poteſt ex duplici cauſa oriri: aut ex parte ipſius actus, quia ſubito, & in præmeditato motu geſtus eſt: aut ex parte ſubjecti, quia deliberandi incapax eſt. Rurſus hæc incapacitas poteſt provenire, aut quia ſubjectum deſtituitur ſenſibus requiſitis, quibus edoceri poſſit naturam, & vim contractus, ut ſi ſit natura ſurdus, & mutus, vel a nativitate ſurdus omnino, & cecus: aut quia rationis expers eſt, ut ſunt amentes, & ebrii. De his ergo omnibus in hac diſputat. agendum eſt. Et ideo triplex erit difficultas. I. Quando ſponſalia nulla ſint ex defectu præmeditationis. II. Quando defectu ſenſuum. III. Quando defectu ſanæ mentis.

Difficultas I. Quando ſponſalia nulla ſint ex defectu de- 2
liberationis, quia impræmeditato, & ſubito paſſionis iracundiæ motu contracta ſunt.

Præmittendum eſt 1. in voluntate triplicem eſſe motum, qui quamvis varie appellari, & explicari ſoleant, at melius *Almain. l. 3. moral. c. 24. & Petr. de Soto de inſt. ſacerd. tr. de diſcrim. peccatorum, lect. 8.* ſic explicant. Quidam eſt primo primus, qui ita celer eſt, ut nullo pacto ſit in hominis poteſtate illum cohibere, & hic

non

non eſt liber, nec in hoc aliqua culpa reperiri poteſt. Alius eſt ſecundo primus, qui impediri, & cohiberi poteſt, ſed ſub tenui libertate: & in hoc motu culpa lethalis inveniri non poteſt, quia imperfecte liber eſt, bene tamen culpa venialis, cum aliqua libertate gaudeat. Alius eſt perfectus, & deliberatus, pleneque liber, qui ex ratione dirigente, & voluntate libera procedit; & in hoc invenitur plena ratio culpæ.

3 Præmittendum eſt 2. dupliciter dici actum deliberatum. 1. ut diſtinguitur contra motum primo primum, in quo nulla eſt libertas, & ſecundo primum, in quo eſt tenuis libertas, & inſufficiens ad culpam mort. 2. modo quando adeſt maturum conſilium, præviaque deliberatio omnium circumſtantiarum, quæ in ea re occurrere poſſunt. In 1. acceptatione omnis actus gaudens libertate requiſita ad peccatum mort. dicitur deliberatus, non autem in 2. acceptatione. Eſt igitur difficultas, an ad ſponſalia conſtituenda ſufficiat prior deliberatio: an vero poſterior requiratur.

4 Quidam cenſent non ſufficere eam deliberationem, quę ex calore iracundiæ procedit, ſed requiri plenam, & maturam. Prob. ex *c. Divortium de pœn. d. 1. & c. Si quis iratus, 2. q. 3. & regula Quicquid calore, 48. ff. de reg. jur. & l. 3. ff. divort.* quibus in locis expreſſe habetur, quod calore iracundiæ fit, non prius ratum eſſe quam ſi perſeverantia apparuerit judicium animi fuiſſe. 2. Prob. ex *l. Jul. 2. ad l. majeſt.* ubi habetur juramentum calore iracundiæ præſtitum minime ligare. 3. Quia alias ſponſalia præviſa ſi ebrietatis tempore celebrarentur, valida eſſent, quia homicidium præviſum eſſet culpa lethalis. Authorem hujus ſent. in propriis terminis inveni neminem: at in genere hujus ſent. videntur aſſerentes contractus calore iracundiæ geſtos ratos non eſſe, niſi cum plenum judicium adeſt, confirmentur. Hi ſunt *Gloſſ. d. c. Si quis iratus, verb. Si quis, & l. 3. ſtatim in pr. ff. de divortiis. Bart. d. reg. Quicquid n. un. & ibi Dec. n. 1. Lud. de Roma ſing. 508. & Jaſ. l. Si filium, n. 5. C. de inoffic. teſt.* ubi generaliter docet facta iracundiæ calore non valere, & *n. 6.* tantum excipit donationem factam cauſæ piæ: & eodem modo *Fel. 2. Mat. thæus n. 2. notab. de ſimo. Tiraq. de pœnis temp. cauſ. 1. n. 24. & de priv. piæ cauſæ privil.* 18. ducunturque per *l. licitatio, 9. in prin. ff. de publ. & vectig.* ibi, *licitatio vectigalium, quæ calorem licitantis ultra modum ſolitæ conductionis inflavit, ita demum admittenda eſt, ſi fidejuſſores idoneos, & cautiones, qui licitatione vicerit, offerre paratus ſit*, ubi, *Gl. verb. Parat.* ait, *quia ſic videtur perſeverare*. Quia tamen (ni fallor) parum probat, agit enim de ſpeciali caſu licitationum in ſubhaſtationibus, frequentiſſime enim licitantes certatim præter voluntatemque (quod vulgo dicimus *portema, mas que volunt ad*) pretium ultra modum augent, cui malo voluit lex conſulere: unde non video fundamentum, ob quod extendenda ſit ad alios contractus calore iracundiæ celebratos, cum in eis eadem ratio non militet. Pro hac etiam ſent. ſunt DD. alii aſſerentes juramentum, & votum calore iracundiæ facta non obligare: hi ſunt *gl. c. Dudum, verb. calore*, & ibi, *Hoſt. ſuper eod. verb. Ant. c. Sicut ex litteris, de jurej. n. 9. Panor. d. c. Dudum n. 8. & c. Sicut ex litteris, n. 2. & c. Si vero, n. 7. de jurej. Roma ſing 508. Tiraq. de pœnis temp. cauſ. 1, n. 26. 27.* Et ex Theologis *Ricar. 4. d. 38. a. 2. q. 2.* Addunt autem *Ant. & Panor.* quamdam regulam ad cognoſcendum, quando geſta calore iracundiæ irrita ſint: de qua dicam n. 8.

5 Nihilominus dicendum eſt, eam deliberationem ſufficere, & exigi, quæ in materia lethalis culpæ ſufficeret, ut conſenſus eſſet culpa mortalis, unde ſi quis ira, aut alio paſſionis motu ſubito percitus ſponſalia contrahat, ſi tanta ſit paſſio, ut rationis judicium obtenebrarit, & deliberationem ad peccatum mort. requiſitam impedierint, ut ſi illo ſubito motu hominem interimeret, non eſſet mortale: tunc ſponſalia non erunt valida defectu deliberationis: ſi autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tunc admiſſum eſſet culpa lethalis, ſponſalia erunt valida. Prob. id requiri, quia ſponſalia ſuapte natura obligant ad mortale, ergo petunt deliberationem ad mortale requiſitam: & confirm. quia minor deliberatio non eſt ſufficiens ad violandam fidem ſponſalium, nec ut actus ſit ſimpliciter voluntarius. Præterea prob. quia ſeptennium præſcriptum eſt a jure ad contrahenda ſponſalia, *c. Literas, c. Acceſſit, c. Ad diſſolvendum, de ſponſ. imp.* ſed in illa ætate adeo tenera impoſſibile eſt moraliter puerum plena libertate, & maturo conſilio præditum eſſe, vixque ea gaudebit, quæ ad culpam mortalem deſideratur. Item quia ea deliberatio ſufficiens eſt ad tradendum ſe diabolo, & ad votum, ut conſtat ex *c. Sunt qui opes, 17. q. 4. & c. Veniens, de voto*: ergo ſufficiet ad ſponſalia. Et ita pro hac ſent. ſunt *Nav. ſum. Latina, c. 18. n. 7. & Hiſp. n. 3. & P. Mol. to. 2. de juſt. tr. 2. diſp. 267. initio*, ubi generaliter docent hoc in omni promiſſione homini facta: idem docent in alio ſimili, nempe in voto, & juramento. *Jo. And. c. Dudum, n. 20. de converſ. conj.* ubi *Ant. n. 25. Car. n. 2. oppoſ. 5. Anch. n. 10. Alex. de Nevo c. Sicut ex literis de jurej. n. 18.* ubi *Imol. ſi. & Fel. n. 3. & 4. Dec. reg. Quicquid, n. 2. ff. de reg. jur. Nav. ſum. c. 12. n. 24. & 26. & c. Non dicatis, 12. q. 1. in priori edit. n. 100. Sylv. Votum 2. q. 13. & Juramentum 4. q. 9. Ang. Juramentum 5. n. 8. Tab. Votum 1. q. 1. Arm. ver. Votum n. 6. Gut. l. 2. q. can. c. 22. n. 7.* Et ex Theologis idem docent *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 9. & 10. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. init. Caj. 2. 2. q. 88. ar. 1. & in ſum. ver. Votum, Soto l. 7. de juſt. q. 1. art. 2 Vig. l. inſt. c. 5. § 5. v. 14. Alcocer l. de ludo, c. 13. Meti. l. 1. ſum. c. 14. § 6. Pal. 4. d. 18. diſp. 1. Manuel 2. tr. ſum. c. 92. n. 1. Arag. 2. 2. q. 68. a. 1. f. 665. Ang. floribus 2. p. q. 1. de voto a. 1. diffic. 2. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 43.* & in propriis terminis ſponſalium ita docent *Pal. n. 9. D. Ant. Syl. Votum, 2. q. 13. proxime citati.*

6 Hæc tamen ſententia intelligenda eſt, modo concurrat legitima ætas, nempe ſeptennis: ſi enim ante eam ætatem adeſſet in puero judicium, & deliberatio ſufficiens ad mortale, dubium eſt an ſatis eſſet ad valorem ſponſalium, de quo tractabimus infra diſp. 16. n. 15.

7 Ut autem adſit deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum, & ſponſalia; debet præmeditaris, qui vovet, aut contrahit, cauſam, nempe iram, anguſtiam morbi, belli, vel aliam paſſionem, & amorem impellentem, & finem, quem intendit. Sic *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 5. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. init. verſ. Nota ſexto*, & hoc quidem docet *Caj. 2. 2. q. 88. a. 1.* circa primam conditionem ad votum requiſitam, magiſque explicat a priori dicens requiri, ut aliquis conferat id, de quo deliberat cum ejus oppoſito, alias non eſſe ſimpliciter liberum, & hujus ratio eſt, quia diſcurſus, quo intellectus rem aliquam cum eis oppoſito confert, aperit viam, ut voluntas poſſit rem illam amplecti, vel repudiare, illi oſtendens in utroque aliquam boni rationem, quam eligat: quare ubi non eſt talis collatio, non eſt ſimpliciter, & perfecte libertas. Non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum judicium aliqua paſſione conturbatum eſt, ut bene docent *Palud. n. 9. D. Ant. Sylv. & Caj. proxim. citati*, & hic addit poſſe eam deliberationem imperceptibiliter fieri, & ut ſi occurrat homini irato volenti vovere, quid facis? & adhuc voveat: imo *Nav. c. 12. n. 26. Lud. Lop. 1. inſtruct. c. 43. paulo poſt princ. § in momento*, aſſerunt non exigi, ut ea deliberatio præcedat tempore, ſed ſolo naturæ ordine votum, vel contractum.

8 Hinc infertur, non admittendam eſſe eam regulam, quam tradit *Angel. Votum 1. n. 6.* quem ſequitur *Tabiena votum 1. qu. 1. Supplem. Gabr. 4. d. 38. a. 1. q. 1.* ubi docent ſi tranſacta periculi anguſtia eum, qui vovet vel contrahit, pœniteat videtur, defuiſſe requiſitam deliberationem, & proinde non obligare. Nec etiam admittenda eſt regula, quam tradunt *Ant. c. Sicut ex literis, n. 9. de jurej. Panor. c. Si vero, eo. to. n. 7.* ubi docent, ſi ceſſante calore iracundiæ, minime votum aut juramentum emiſſum eſſet, non obligare. Sed neutra regula eſt admittenda, quia ſæpe eorum, quæ ex magna deliberatione geſta ſunt facientem pœnitet: præterea, quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione ſufficienti ad culpam lethalem, quæ eo calore ſecluſo minime admitterentur, & ita priorem regulam reprobat *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 10. Gutier. l. 2. q. canonic. c. 22. n. 14. D. Anton. 4. p. t. 11. c. 2. initio, verb. Nota ſexto, Sylveſt. Votum 2. q. 13. Soto l. 7. de juſtit. qu. 1. art. 2. verſ. Colligamus ergo, Angles floribus, 2. p. q. 1. de voto, a. 2. diffic. 3. poſt 3. concluſ. Arag. 2. 2. q. 88. a. 1. f. 966. Manuel 2. to. ſum. c. 92. n. 1.* In hoc tamen ſenſu admitti poterit prior illa regula, quando ſcilicet dubitatur, an vehemens paſſio rationis uſu privarit, tunc enim licet non ſit certa, eſt tamen aliquantulum probabilis conjectura, ſi ſtatim pœniteat facientem, defuiſſe deliberationem. Et ita ſe explicuit. *Tabiena in 2. edit. Votum 1. q. 1. n. 2.*

9 Utrum autem quando ſponſalia ex errore procedunt, vel ex metu, tollatur deliberatio ſufficiens, ut valida ſint, dicemus infra, de errore quidem, hoc libro diſp. 64. De metu autem lib. 4. diſp. 19.

10 Rogabis tamen, quid ſi ſit dubium, num iracundia, aut perturbatio privarit voventem, aut contrahentem ſponſalia, deliberatione requiſita? *Pan. c. Dudum, n. 8. de converſ. conjux. Alex. de Nevo c. Sicut ex literis, n. 18.* ubi & *Fel. n. 3. de jurej.* ajunt judicandum eſſe pro voto, quia ſemper præſumitur deliberatio: & ita ego exiſtimo, quia raro contingit, ut in tantum iracundia exardeſcat, ut rationis uſum impediat, ſicut rariſſime occidens alterum ex vehementi iracundia, excuſatur a mortali. Item quia qualitas, quę naturaliter homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur, ut probat *Men. ex Alc. de Præſ. l. 1, q. 14. n. 3* Nec in hoc eventu poſſeſſio eſt pro libertate voluntatis, ſed potius pro voto, & ſponſalibus: quia eſt certum, votum & ſponſalia contraxiſſe, dubitatur tamen de rationis uſu. Tandem, quia quamvis geſta iracundię calore pręſumantur inconſulte facta: ut docent *Tir. de pœnis temp. tota cauſa 1. Men. de præſ. l. 1. q. 13. n. 21.* at non præſumitur defuiſſe deliberationem requiſitam ad culpam lethalem, ſed ſolum maturum conſilium, tandem in hoc probatur ex dicendis diſp. ſeq. n. 13.

11 Ad 1. & 2. Argumentum deſumptum ex illis textibus, dico, eos textus intelligi, cum iracundia privat rationis uſu, & deliberatione requiſita ad culpam mortalem. Ad 3. conſtabit ex dicendis n. 19. & 20. ubi etiam explicabo an ſufficiat deliberatio virtualis.

S U M M A R I U M.

An ſurdus, & mutus a natura poſſit contrahere ſponſalia, n. 12.
Quid ſi ſimul cæcus ſit? 13.
Solvuntur argumenta n. 14. & explicatur c. Cum apud, de ſponſ.
Poſt n. 14 invenies reliqua ſummaria.

12 Difficultas II. eſt, Utrum deſtituti ſenſibus, quibus naturam & vim contractus edoceri valeant, ut ſurdi & muti natura, poſſint contrahere ſponſalia: videntur enim non poſſe, 1. quia quamvis inſtinctu naturæ norint quid copula ſit, illiuſque ardore premantur brutorum more, at impoſſibile videtur, noſſe quid matrimonium ſit, ut importat jus in alterius corpus, ergo in illud non poſſunt conſentire: nihil enim volitum, quin præcognitum. 2. Quia mutus, & ſurdus a natura donare non poteſt, ut docet *Gloſſ. l. Qui id quod 34. § Mutus verb. Donare, ff. de donat.* ubi cum textus dicat mutum, aut ſurdum donare poſſe, ait *Gloſſa*, id verum eſſe, quando non a natura, ſed poſtea caſu ſupervenit: quod idem multis citatis docet *Ant. Gom.* de quocumque contractu *to. 2. var. c. 14. nu. 29.* Sed minoris præjudicii eſt quicumque alius contractus, & facilius cognoſci poteſt: ergo a fortiori non poteſt contrahere ſponſalia, & matrimonium. 3. Ex *c. Cum apud, de ſponſ. ſtatim in prin.* ibi, *conſuluiſti nos, an mutus, & ſurdus poſſint alicui matrimonialiter copulari?* ubi cum in plurali loquatur, videtur loqui de diverſis, quorum alter mutus alter vero ſurdus ſit, alias ſi de uno intelligeret textus, eſſet ſolecismus: & ita eum intelligit *Gl. verb. Surdus*, quare videtur ibi Gloſſa hujus ſent. & eam tenet *Anchar. ibi, n. 5. Cald. l. Diſcretis, n. 1. C. qui teſta. fac. poſſ.* ubi *Jaſ. n. 8. Angel. Fulg. Lud. de Roma ibi, Flaminius de reſig. benef. l. 5. q. 3. n. 26. Bollus in œconomia canon. claſ. 2. c. 4. § 7. lit. G.* Ceterum verius exiſtimo poſſe mutum ſimul, ac ſurdum, ſi intellectum perſpicacem habeat, ita ut ſignis edoceri poſſit, quid ſit matrimonium, & ſignis indicare conſenſum, valide contrahere ſponſalia, & matrimonium. Probatur ex *d. c. Cum apud*, ubi in reſponſione ſic dicitur, *videtur ſi talis*, (nempe mutus, & ſurdus, de quo erat quæſtio) *velit contrahere, non debet ſibi denegari*; ubi cum loquatur in ſingulari, videtur intelligere de eodem utroque morbo laboranti. Præterea, quia aliqui muti ita ſunt perſpicacis & acuti ingenii, ut multa explicatu difficillima facile ſignis manifeſtent, aliaque ipſis ſignificata intelligant: ut experientia ipſa teſtatur. Tandem, quia hi ſecundum omnes poſſunt confiteri, & abſolvi, ergo & contrahere matrimonium. Quare hanc ſententiam defendunt *Hoſt. d. cap. Cum apud, ſuper verſ. Surdus, Joan. And. ibi, nu. 15. Ant. n. 6. Card. n. 1. Panor. ſi. Alex. de Nevo n. 12. Præpoſit. num. 5. Henr. c. Tuæ, de ſponſ. nu. 1. & 2. Pariſius conſ. 63. vol. 4. Covar. 4. decretal. 2. c. 2. fin. Angel. Matrimonium 3. impedim. 18. init. Tabiena Matrimonium 2. q. 6. n. 7. ſi. Greg. Lop. l. 5. t. 2. p. 4. verb. Quæ fueſe. Brunellus de ſponſ. concl. 14. n. 5. & 8.* & habetur to. 9. tractatuum *Coſtanus de ſponſ. tit. qui poſſunt contrahere ſponſ. n. 20.* habetur eod. to. *Matienzo l. 5. recop. t. 1, rubr. gl. 1. n. 67.* Poterit autem judex deprehendere & colligere conſenſum legitimum ex geſtu, & ſignis, eſt enim difficillimum hos poſſe habere legitimum conſenſum: ut bene docet *Angel. proxime citatus*. Sic *Hoſt. Joan. And. Ant. Henr. Panor. Alex. de Nevo, Greg. Lop. ibi*, adduntque in dubio conſulendum eſſe Principem.

13 Si autem aliquis ſit ſimul mutus, & ſurdus, ac cæcus, *Hoſtienſ. Joan. And. Ant. Card. Panor. Alex. de Nevo, nu. 14. & 15. Henr. Ang. Tabien. Grep. Lop. Brun. num. præced. allegati*, aſſerunt poſſe contrahere matr. Quod tamen me nullo modo percipere poſſe fateor, & ita merito id negat *Anchar. d. c. Cum apud, n. 5.* quamvis hæc non a natura habeat, ſed caſu, niſi antequam in hæc incideret, noſſet quid eſſet matr. & *Alex. Carrer. l. 1. de ſponſal. c. 4.* id negat etiam de eo, qui tantum eſt ſurdus, & cæcus a nativitate, quod verum credo, quia mutus ſolis ſignis edoceri poteſt, quid ſit matrimonium: cæcus autem ſigna hæc percipere nequit: nec etiam verba, cum ſimul ſurdus ſit.

14 Ad 1. arg. dico ſignis poſſe doceri, ſi perſpicax ingenium habeat. Ad 2. dico merito jus civile prohibuiſſe his ceteros contractus inire, quia facile deciperentur, cum difficillimum ſit eos contractus vim noſſe: matrimonium tamen nullibi reperitur prohibitum; quia duriſſimum eſſet eos compellere continenter vivere, & remedium in libidinis ardorem a Deo naturæ authore conceſſum denegare. Ad 3. dico in reſponſione locutum eſſe Pontificem in ſingulari: præterea interrogatio poteſt explicari, cum loquatur de diverſis, quorum alter ſurdus tantum eſt, alter vero mutus, ſed eo ipſo quod mutus eſt, ſurdus eſſe intelligitur, cum cauſa defectus loquelæ ſit ſurditas.

S U M M A R I U M.

An qui ratione deſtituti ſunt, ut inſani, & mente capti, poſſint contrahere ſponſalia, & matrimonium: explicatur c. Neque furioſus, 32. q. 7. n. 15.
Quid ſi dilucidis intervallis gaudeant, 16.
In dubio an aliquis ſit ſanæ mentis, & contraxerit tempore dilucidi intervalli, quid præſumatur, 17.
An peccet amens dilucida habens intervalla, contrahendo matrimonium, 18.
An ebrius contrahere poſſit ſponſalia, & matrimonium, 19.
Quid ſi tempore ſanæ mentis prævidit, voluit contrahere, 20.
An deliberatio, & voluntas virtualis ſufficiat ad valorem ſponſalium, 21.
An dentur aliqui partim inſani, partim autem ſanæ mentis, & liberum arbitrium detur in aliquibus rebus, in aliis vero minime: prima opinio negativa, 22.
2. Opinio verior, 23.
Solvuntur argumenta, 24.

15 Difficultas III. eſt, An inſani, & mente capti deliberationem habere valeant, ut poſſint valide contrahere ſponſalia, & matrim. *Gloſ. c. Dilectus, de ſponſalibus, verb. Furore*, videtur ſentire ſponſalia, & matrimonium cum furioſo contracta eſſe valida, ſi contrahens erat furoris conſcius: & poteſt probari ex decreto Fabiani Pontificis, & habetur *c. Neque furioſus 32. q. 7.* ibi, *neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur*. Merito tamen prædictam Gloſſam reprobant *Præpoſ. in d. c. Dilectus n. 2. & Cov. 4. decret. 2. p. c. 2. num. 7. fin.* quia furioſum non poſſe contrahere, non oritur ex injuria alteri con-

trahenti illata, ut ſi alter conſcius ſit, videatur illam remittere, ac proinde valida ſint ſponſalia: ſed oritur ex deliberationis defectu, liberique conſenſus, cujus furioſus expers eſt. Nec obſtat *c. Neque furioſus*, nam intelligitur de matr. contracto ante furorem, ut ſenſus ſit, furioſos nullo modo poſſe contrahere matr. furoris tempore, ſed ſi contraxerint (intellige ante furorem) ſeparandum non eſſe matrimonium propter furorem ſupervenientem. Et ideo ſit concluſio, ut ſponſalia valeant, requiritur, ut uterque contrahens ſit ſui compos, rationiſque uſum habeat: quare ſi alteruter inſanus ſit ſponſalia erunt nulla. Sic definitur *c. Dilectus, de ſponſal.* & idem habetur *l. 6. t. 2. p. 4.* & deducitur arg. ex *Clement. Si furioſus, de homicidio*, & ex *l. Furioſum, C. qui teſtam. fac. poſ.* Ex quibus conſtat, a furioſo fieri nihil poſſe conſenſum liberum exigens, qualem petunt ſponſalia, & matrimonium. Et idem dicendum eſt de mente capto, nam exæquatur furioſo *l. 2. & ibi Bald. C. de curat. furio.* & ex textu *junct. Gloſſ. verb. Extra mentem, cap. Sicut, de regular.* & pulchre docet cum multis *Nav. cap. Si quando, de reſcrip. excep. 10. n. 5.* ubi concludit, mente captum eſſe genus ad patientem, ſævam, & quietam mentis alienationem. Et ita docet *Cov. 4. decret. 2. p. c. 2. nu. 8. Greg. Lop. l. 6. t. 2. p. 4. verb. El que fueſe. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 4. n. 3.* quod intelligendum eſt de mente capto, qui omnino rationis uſu deſtituitur, ſecus eſt, ſi non caret omnino intellectu, quem vulgo *tonto, o atondado* appellamus, vel dicimus, *no tiene tanta ſabiduria como Salomone*, ironice: hic enim ſponſalia, & matrimonium inire poteſt, ut bene cum Socino docet *Greg. Lop. proxime citatus*, & ratio eſt manifeſta, quia deliberationem ſufficientem habet ad lethaliter delinquendum.

16 Intelligenda tamen eſt concluſio, quando furioſus, vel mente captus perpetuo furore laboraret: ſi enim dilucidis intervallis gaudeat, poteſt eo tempore ſponſalia, & matr. contrahere: tunc enim rationis uſu particeps eſt: conſtatque ex *c. Quamvis 7. qu. 1.* & ex *l. Divus ff. de offic. præſidiis*, & docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. qu. unic. a. 4.* ubi *Ricardus ar. 4. qu. 1. D. Bonav. a. 3. q. 1. Sotus qu. unic. ar. 4. concl. 1.* & reliqui Theologi, & ex Juriſperitis, *Gloſſ. cap. Neque furioſus 34. q. 7. initio, & c. Dilectus de ſponſalibus, verb. Furore*, ubi *Joan. Andr. n. 5. Henr. n. 1. Alex. de Nevo, n. 16. Propoſitus n. 1. Covar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 5. & reliqui.*

17 Dubitabis tamen, quæ præſumatur in dubio? Dicito ſic: quando non conſtat, eum de quo tractatur, antea furore correptum eſſe, non præſumitur furioſus, ſed ſanæ mentis: ut conſtat ex *l. 2. C. qui teſt. fac. poſ. & l. Nec codicillos, C. de codicil.* & ratio eſt clara, quia natura ipſa homines ſanæ mentis producit, quare aſſerenti aliquem inſanum eſſe adverſatur præſumptio, quæ a natura ipſa deſcendit. Sic *Cov. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 5. Menoch.* multos referens *l. 6. de præſumpt. præſum. 45. n. 18.* Ex quibus autem conjecturis hoc deprehendatur, proſequitur ibi late *Cov. n. 6. & Menoch. n. 24.* Hoc tamen unum adverto, judicari ſanæ mentis, ut valide contrahat ſponſalia, quando eam deliberationem habet, quæ in materia gravi ſufficeret ad culpam mortalem: ut de confectione teſtamenti docet *P. Mol. t. 1. de juſt. tr. 2. diſp. 136. f. 735.* quia (ut diximus n. 5.) ea deliberatio ſufficit, & neceſſaria eſt ad valorem ſponſalium. Quando autem conſtat aliquem dementia affectum fuiſſe, nec conſtat conſueviſſe habere dilucida intervalla, præſumitur adhuc demens. Sic *Covar. nu. 6. Menoch.* multos allegans contra alios *d. præſumpt. 45. n. 59. & conſ. 83. n. 220. l. 1.* Quod tamen procedit, ſi probatum fuerit furorem duraſſe quodam continuo tempore, ut anno, menſe: ſecus ſi probatur in aliquibus actibus furioſum fuiſſe: non enim præſumitur permanere furorem. Sic *Cov. d. n. 6. Menoc. d. præſum. 54. nu. 62.* referens alios, *Lud. Lop. 2. p. inſt. materia de matr. c. 39. f. 1057.* Similiter non præſumitur furorem durare, ubi præteritorum teſtimonio probatur ex accidenti, quod jam ceſſavit, contigiſſe. Sic *Cov. cum aliis to. n. 6. Lud. Lop. ibi.* Tandem ſi furioſus lucida habeat intervalla, cum dubitatur an actus tempore furoris, an ſanæ mentis geſtus fuerit. *Enriq. l. 11. de matrim. c. 4. n. 3.* ait in dubio præſumi rationis uſum, dicendum tamen eſt præſumi tempore furoris geſtum eſſe. Et ratio eſt, quia cum furoris morbus ſuapte natura perpetuus, inſanabilis, ac deſperatus ſit, præſumitur durare omni tempore, & illa dilucida intervalla ſunt per accidens, ideoque minime præſumuntur, *l. Si vero, § Qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſd. cog.* ſic multis citatis, *Prępoſ. cap. Dilectus n. 2. de ſponſ. Mol. 2. de primog. cap. 9. num. 30. Menoch. multos referens d. præſump. 45. n. 68. Gama par. 1. deciſ. 100. P. Mol. t. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 136. fol. 735.* Limita autem niſi ex actus qualitate, quia ita bene geſtus eſt, ut oſtendat non factum eſſe a demente, præſumatur geſtum tempore ſanæ mentis: Sic *Covar. n. 7. & Lud. Lop. proxime citati, Menoch. cum aliis d. præſum. 45. num. 66. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rub. gloſ. 1. num. 67.* Similiter præſumitur furioſus quoad actus, qui paulo poſt furoris tempus aguntur, non autem quoad illos, qui longo intervallo diſtant. *Covar. cum aliis num. 6. Menocb. d. præſum. 45. n. 69. Lud. Lop. ibi.*

18 Obſervandum tamen eſt, quamvis habitu furioſus, ſi intervalli lucidi tempore ducat uxorem valide contrahat, peccare tamen contrahendo, quia idoneus non eſt ad prolem educandam. Sic videtur ſentire *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 4.* ubi ait, non eſſe tutum, hunc contrahere: & *D. Bon. ibi, a. 3. q. 1.* ubi dicit hunc non debere contrahere propter periculum: & *Soto ibi, q. un. a. 4. concl. 1.* quem ſequitur *Petr. de Led. de matr. q. 59. a. 4. dub. 3. in ſol. ad 2.* ubi uterque